

„Človek musí mať právo voľby, aj keď si zvolí zle, ak sa má niekedy naučiť vybrať si správne.“
Josiah C. Wedgwood

Obsah

Bločková lotéria alebo automaty?
str. 2

Komu pomáha bonifikácia hypoték?
str. 3

Tri tromfové karty
str. 4

Do boja za pána slovenčina
str. 4

Ďalší vládny klinec do rakvy nezamestnaným
str. 6

Šialenstvo minimálnej mzdy
str. 6

Protimonopolný úrad, zakáž charitu!
str. 7

Dlhy nemocníc naďalej rastú
str. 8

Nevďačný medián
str. 8

Zmrzačení dohodári
str. 10

Pocta, ktorú vzdáva etatizmus slobode
str. 11

Ministerská ekonómia
str. 12

Editorial

Richard Ďurana

Ekonómia slobody – tak sa volá snáď najzásadnejšie dielo pojednávajúce o rakúskej škole ekonómie, ktorá na Slovensku kedy vyšla. Táto kniha, ktorá vyšla v roku 2005 – teda ešte pred krízou – sa rýchlo vypredala. Rakúska ekonómia bola v čase vydania tejto knihy ekonomickým smerom, ktorý jej reprezentantov diskvalifikoval z verejných či akademických debát. Na Slovensku sa v tom čase takmer všetci „rakúšania“ poznali osobne. Kríza všetko zmenila a spôsobila veľký návrat rakúskej ekonómie do centra pozornosti, teda tam, kde nielen patrí, ale tiež tam, kde zohrávala významnú úlohu aj pred storočím. Keďže v INESS sme pravidelne dostávali podnety na vydanie reedície či otázky ohľadom dostupnosti tejto knihy, rozhodli sme sa ju vrátiť na trh v komfortnej elektronickej verzii. Pri príležitosti jej uvedenia sme zorganizovali diskusiu s autorom knihy Martinom Štefunkom, ktorý je tiež spoluzakladateľom INESS. Podujatie sa tešilo hojnej účasti a nás samozrejme teší, že záujem o rakúsku ekonomiu rastie aj na Slovensku. V čísle uvádzame predslov k elektronickej verzii, fotoreport z uvedenia knihy a tiež informácie ohľadom dostupnosti knihy.

Minulý mesiac sme zorganizovali v poradí už štvrtý ročník nášho hlavného vzdelávacieho podujatia **Seminára rakúskej ekonómie**. Opäť sme privítali takmer tri desiatky poznania chtivých študentov, ktorým sa 4 dni intenzívne venovali nielen domáci, ale tiež zahraniční prednášajúci hlavne z akademickej obce. Report z podujatia nájdete na strane 13.

INESS od začiatku kritizoval zavedenie odvodov na dohody o vykonaní práce. Upozorňovali sme, že to bude ťažká rana pre túto formu kontraktu, ktorú pre relatívne nízke náklady a tiež flexibilitu využívali mnohí zamestnávateľia. O to zarážajúcejší bol ten-

to krok v čase hospodárskeho spomalenia, kedy práve flexibilita a výška celkových nákladov práce podmieňujú schopnosť a možnosti podnikateľov vytvárať pracovné príležitosti. Od zavedenia odvodov na dohody uplynulo 9 mesiacov a k dispozícii je dostatok dát na to, aby sme mohli bilancovať. Vládi sme vystavili v článku *Zmrzačení dohodári* odpočet, za ktorý ju armáda nezamestnaných zrejme nepochváli.

Počas uplynulých týždňov sa tiež odohrával politický súboj o to, či a o koľko sa bude zvyšovať minimálna mzda. O tom, že **minimálna mzda z ekonomického pohľadu jednoznačne škodí** sme písali aj v nedávno publikovanej štúdii, v ktorej sme minimálnu mzdu navrhovali zrušiť a nahradiť ju znížením odvodov na najnižšie mzdy. Takto by sa zvýšili čisté príjmy nízkopříjmových zamestnancov a zároveň znížili mzdové náklady pre zamestnávateľov, čím by sa tiež uvoľnili zdroje na vytváranie nových pracovných miest. Vláda sa napokon opäť rozhodla ignorovať ekonomické zákonitosti a minimálnu mzdu zvýšila o 4,2%, teda razantnejšie než po minulé tri roky. Tejto téme sa opäť venujeme aj v tomto čísle *Market Finesse*.

Vláda spustila bločkovú lotériu. INESS tento projekt od počiatku kritizuje, pričom výpočet minimálne tuctu argumentov proti by zabral priestor minimálne rovnako dlhého textu ako je tento editorial. V článku *Bločková lotéria alebo automaty?* nájdete vtipnú paralelu s hracími automatmi. Tipnite si, máte vyššiu šancu vyhrať v bločkovej lotérii alebo ťahaním za páku v herni?

V tomto čísle sa opäť venujeme viacerým zaujímavým témam a ja vám tak ako vždy prajem inšpiratívne čítanie.

Richard Ďurana

Predslov k el. vydaniu Ekonómie slobody

Juraj Karpíš

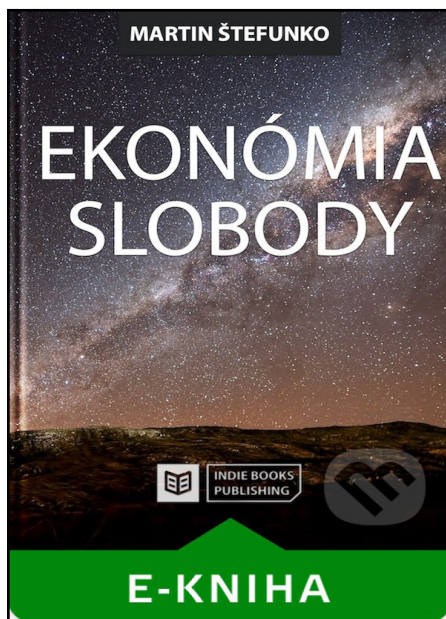

Keď som v roku 2002 dopisoval svoju diplomovú prácu o tom, ako štátna monopolná produkcia peňazí vyvoláva hospodárske cykly, bola rakúska škola ekonómie obskurným a zdanlivo prekonaným ekonomickým smerom, ktorý sa podľa mnohých nachádzal na jednosmernej ceste k zabudnutiu. Takmer všetci „rakúšania“ aktívni na Slovensku sa osobne poznali a pravidelne sa stretávali na pár organizovaných akciách. Rakúsky pohľad na ekonomické javy bol v akadémii ale i finančnej praxi zásadnou prekážkou v kariére a mnohí ekonómovia mali preto potrebu sa od neho dištancovať esejami typu „Prečo nie som rakúšan“.

Dnes je všetko inak. Finančná kríza zaskočila ekonomiu hlavného prúdu žijúcu v blaženej ilúzii existencie „veľkého umiernenia“, ktoré svojimi rozvážnymi krokmi zabezpečilo moderné centrálné bankovníctvo. Kolaps finančného systému a jeho záchrana z peňazí daňových poplatníkov rozvrátila moderný makroekonomický konsenzus. Opäť sa otvoril priestor pre spochybnenie doteraz akceptovaných makroekonomických „právd“ alternatívnymi teóriami mimo hlavného prúdu. Predstaviteľov rakúskej ekonomickej školy kríza neprekvapila. Ich teórie predpovedajúce následky záplavy peňazí vytvorených centrálnymi bankami

po príchode nového tisícročia im zabezpečili pompézny návrat. Rakúske vysvetlenie vzniku bublín v cenách aktív a negatívne dopady uvoľnenej monetárnej politiky sa vrátili späť do ekonomického skúmania. Rakúsku ekonomickú teóriu používa (aj keď často nevedome) každý, kto za krízu viní príliš nízke úroky centrálnych bánk na príliš dlhú dobu. Povedať slovo zlato v jednej vete s monetárnou politikou už nepredstavuje zásadné faux pas, ktoré vás odstaví z ďalšej verejnej diskusie. Aj vďaka Ekonómii slobody Martina Štefunka, ktorá prvýkrát vyšla v roku 2005, je na Slovensku dnes už množstvo ľudí, ktorí rakúsku ekonómiu nielen poznajú, ale aj využívajú pri chápaní ekonomických súvislostí a fungovaní spoločnosti.

Táto kniha je krátkym, no zároveň veľmi obsažným prehľadom základných konceptov a tvrdení rakúskej ekonómie. Ide o tak užitočný a dobre napísaný prehľad, že sa sám napriek pomerne dobrej znalosti tohto ekonomického smeru vraciam z času na čas k jednotlivým kapitolám, keď si chcem opäť overiť rakúsky pohľad na skúmaný problém či dohľadať k nemu prislúchajúce odkazy na literatúru rakúskych autorov. Napriek hutnému obsahu je kniha naozaj čitateľná a poslúži ako optimálny začiatok intelektuálnej cesty spoznávania základných prínosov

predstaviteľov rakúskej economickej školy pre ekonomickú vedu a chápanie fungovania spoločnosti.

Kniha v tlačenej podobe je dávno vypredaná a u nás v inštitúte neustále dostávame od stále nových záujemcov podnety na jej ďalšie vydanie. Preto sme sa rozhodli pre jej opätovné oživenie v elektronickej verzii, ktorá čitateľom ponúka lepší komfort a mož-

nosť interaktívne s textom pracovať.

Väčšie rozšírenie rakúskych myšlienok a riešení je dnes potrebné, ale kedykoľvek predtým. Napriek spomínanému rastu popularity „rakúšanov“ dnes určite existujú väčšie obavy o slobodu ekonomiky než dekadu dozadu. Človek prebudенý z desaťročnej hibernácie by mal dnes problémy uveriť, čo sa deje v krajine, ktorá je archetypom slobody a kapitalizmu. Štátna kontrola väčšiny nehnuteľností v Spojených štátoch amerických cestou prebratia hypotekárnych fondov Fannie Mae a Freddie Mac, garantovanie krachujúcich súkromných investičných bánk a takmer päť rokov nulových úrokov dotujúcich súkromné finančné inštitúcie na úkor daňových poplatníkov sú opatrenia, za ktoré by ekonómovia v minulosti tvrdo kritizovali aj Sovietsky zväz. Sloboda je v dnešných vyspelých ekonomikách na ústupe, čoraz viac dostávajú priestor plánovacie komisie, ktoré sa len premiestnili do centrálnych bánk. Ludwig von Mises ukázal, prečo centrálné plánovanie ekonomiky nemôže fungovať a preto vieme, že súčasný ekonomický poriadok čakajú ďalšie otrasy, možno dokonca zásadná transformácia. Dúfam, že aj vďaka Ekonómii slobody a jej čitateľom, ktorí týmto myšlienkam dajú svojim konaním silu, sa dočkáme skôr zmeny k lepšiemu.

Bločková lotéria alebo automaty?

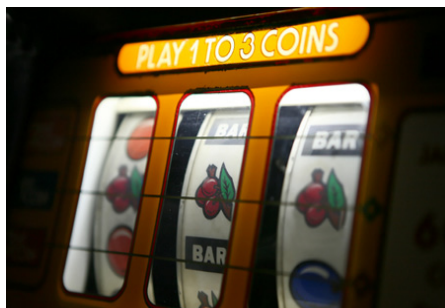
Martin Vlachynský

So záverom septembra prišlo aj prvé žrebovanie bločkovej lotérie. Vyrátali sme k nemu zopár zaujímavých čísel.

Argumentov poukazujúcich na nezmyselnosť tejto zábavky zaznelo nespočet. Registrovať sa budú najmä bločky z prevádzok, kde je ich vydávanie už dnes takmer 100 % (obzvlášť po zapojení veľkých refazcov) a u prichytených hriešnikov (dosiaľ 450 podnetov) pôjde v rozmeroch výberu DPH o muchy.

Lotéria nijak nerieši „DPH kolotoče“, teda neoprávnené nadmerné odpočty DPH. V tých sa na rozdiel od bezbločkovej predajne hot-dogov v unimobunke pri jazere točia desiatky až stovky miliónov eur. Je možné, že zvýšený výber DPH ani nepokryje náklady na lotériu, to sa však nikdy nedozvieme, keďže vláda nestanovila pre lotériu žiadne kvantifikované ciele, ktoré by sa mohli po čase skontrolovať.

Hravosť obyvateľstva sa však nezaprela a tak máme po 14 dňoch asi 7 miliónov registrovaných bločkov od štvrtí milióna hráčov. To je asi 5% celkového počtu vydaných bločkov. Keďže sa jedná v prvom rade o zábavu, skúsme si zrátať pár zábavných čísel. Každých 14 dní sa žrebuje 10 finančných výhier a pre zjednodušenie 4 autá (reálne raz mesačne 8), čiže šanca jedného zaregistrovaného bločku na výhru je asi 1:500 000. To je asi taká šanca, že vás počas roka zasiahne blesek.

Hodnota výhier je asi 60 000 eur (pri cene automobilu 10 000 eur), štatisticky je tak návratnosť na 1 bloček niečo menej ako 0,9 centu. Online registrácia je zadarmo, no platenú možnosť registrácie cez SMS a zberne Tiposu využili pravdepodobne desiatky tisíc ľudí. Cena SMS je 15 centov, teda teoretická dlhodobá návratnosť je pre hráča posielajúceho bločky SMS správou 6 %. Cena v zberni je 20 centov, čo návratnosť znižuje na 4,5%. Ak by ste hrali nekonečne dlho, z každého vloženého eura sa vám vráti 4,5 centu. Pre ilustráciu, výherné automaty majú zákonom stanovenú minimálnu návratnosť 70%, teda z dlhodobého hľadiska musia z každého eura vrátiť 70 centov. V realite však návratnosť jednorukých banditov neraz prekračuje aj 90%. Ak zamýšľate využiť jednu z platených foriem registrácie dúfajúc vo výhru a nie zlepšenie povedomia o platení DPH, tak je pre vás výhodnejšie tie peniaze nahádzať do automatu.

On-line registrácia nestojí žiadne peniaze, ale stojí čas. Registrácia jedného bločka si vyžaduje zhruba 40 úderov (počet zadávaných čísel a iných znakov). To si u mediánového užívateľa vyžaduje asi 13 sekúnd, ďalších 7 sekúnd pridáme ako časový náklad na otvorenie stránky, kontrolu, odoslanie a fyzické uloženie bločku v škatuli od topánok.

Pri 7 miliónoch registrovaných bločkov (automaticky bolo zatiaľ registrovaných len pár tisíc bločkov) to je 38 889 hodín času stráveného registrovaním bločku. Podľa Eurostatu bola priemerná produktivita pracovnej sily na odpracovanú hodinu v roku 2012 na Slovensku 12,9 eur. Ak by sme miesto registrácie bločkov venovali ten istý čas produktívnej činnosti, zvýšilo by sa slovenské HDP za 14 dní o dodatočných 500 000 eur, alebo o 12 miliónov eur ročne. Ide samozrejme o zjednodušujúci prepočet, kde neuvažujeme o nepracujúcich dôchodcoch, a nepripúšťame, že by sa súťažiaci registrovali počas pracovnej doby. Ak ale máte potrebu zapojiť sa a chcete zlepšiť túto krajinu, venujte miesto registrácie bločku 20 sekúnd napríklad zodvihnutiu pár odpadkov v parku. Krajina z toho bude mať väčší ošoh a vy máte šancu, že pri tom objavíte stratenú dvojeurovku a budete mať návratnosť možno vyššiu, ako účastníci lotérie.

iness.sk, 30.9.2013

Porovnanie

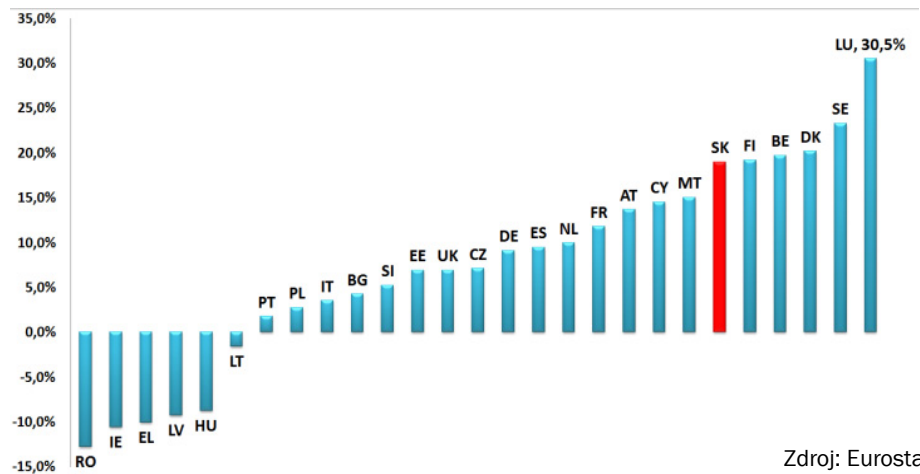
Šetrenie

O šetrení počúvame od začiatku krízy. No šetrenie vo verejných financiách je niečo ako snežný muž Yeti. Všetci o ňom počuli a pár ľudí tvrdí, že ho videli. No bez dôkazov.

Podobne je to so šetrením vo verejných financiách. Pod názvom šetrenie, či „austerita“ sa väčšinou skrývajú nové dane. No skutočné škrtky akosi chýbajú.

V grafe napravo je zobrazená zmena nominálnych výdavkov centrálnych rozpočtov členských štátov v roku 2012 oproti roku 2008. Práve rok 2008 bol pre väčšinu vlád tým posledným, keď vo verejných financiách úradovala bublina na strane príjmov.

Výsledok? S výnimkou šesť štátov rástli výdavky vo všetkých ostatných štátoch! Sú teda vyššie, ako boli na vrchole bubliny, bez ohľadu na prepád HDP a nízku infláciu.

Zdroj: Eurostat

Komu pomáha bonifikácia hypoték?

Ján Dinga

Bonifikácia hypotéky predstavuje štátnu dotáciu pre mladých ľudí, ktorí si potom môžu hypotéku zobrať s výhodnejšími podmienkami. Bonifikáciu však v praxi využívajú mladí s nadpriemernými príjmami, ktorým je banka ochotná poskytnúť hypotéku aj bez dotácie.

Štátna bonifikácia je percento, o ktoré je dočasne znížená (resp. štátom zadotovaná) sadzba pri hypotekárnom úvere. Na Slovensku ju štát ponúka ľuďom do veku 35 rokov, ak ich priemerný mesačný príjem neprekračuje 1,3-násobok priemernej mzdy. Manželia majú na príspevok nárok v prípade, že ich spoločný príjem nepresiahne dvojnásobok tejto sumy. Nárok na dotovanú hypotéku tak má približne 80 % mladých zamestnancov.

Pre rok 2013 sa štátny príspevok poskytuje najviac do sumy 50 000 eur. Štát pri hypotekárnom úvere prispieva 5 rokov k zníženiu sadzby o 2 %, banka obvykle pridáva ďalšie 1 %. Znížená sadzba sa uplatňuje počas prvých piatich rokov splácania úveru. Ministerstvo dopravy plánuje v tomto roku minúť na bonifikáciu hypoték 31 miliónov eur (v tejto sume je zahrnutý aj štátny príspevok na približne 10 miliónov eur pre hypotekár-

ne úvery, ktoré boli v minulosti poskytnuté s podmienkou poskytovania tohto príspevku).

Viceguvernér NBS naznačil, že banky si časť bonifikácie nechávajú pre seba. Daňoví poplatníci tak nedotujú úvery len mladým rodinám, ale aj príjmy bánk. Keďže hraničný príjem nároku na dotáciu presahuje 1 000 eur, v praxi daňoví poplatníci (ktorých mediánová mzda bola v minulom roku 703 eur) prispievajú na splátku hypotéky aj ľuďom s nadštandardnými príjmami. Príspevok teda nemožno označiť za solidárny.

Navyše, banka si klienta najprv ohodnotuje ratingom, na základe ktorého sa rozhoduje, aké mu dá podmienky. Je teda pravdepodobné, že zo strany banky bonifikácia nerozširuje okruh klientov, ktorým je ochotná hypotéku poskytnúť. Rozširuje sa len okruh klientov, pre ktorých sú podmienky s dotá-

ciou dostatočne atraktívne na to, aby ich akceptovali.

Za predpokladu, že bonifikácia je najvýhodnejšia pre mladých ľudí, ktorí sa pohybujú tesne pod hranicou nároku, tak v praxi dotujú mladí ľudia s nízkymi príjmami (vôbec nespĺňajúci podmienky poskytnutia hypotéky) svojich lepšie zarábajúcich rovesníkov, ktorým hypotéku banka ponúka. Dochádza tak k prevrátenej solidarite.

Je tiež na zvážení, či je nevyhnutné, aby štát podporoval osobné vlastníctvo nehnuteľností, ktorého podiel na celkovom bývaní na Slovensku patrí medzi najvyššie v EÚ. Podpora bývania si nevyžaduje podporu vlastníctva nehnuteľností. Zatiaľ čo až 90 % slovenských domácností vlastní nehnuteľnosť, v ktorej býva, v bohatšom Nemecku je to necelých 50 %.

Zastavením poskytovania dotovaných hypoték pre mladých by štát mohol v danom roku ušetriť viac ako 4 milióny eur. Úspora by vypršaním dotácie už priznaným hypotekám z roka na rok narastala a po piatich rokoch by dosahovala výše 20 miliónov eur.

iness.sk, 24.9.2013

INESS Policy Notes

INESS Policy Note 1/2012 Dane ešte zvyšovať netreba (Čo chýba analýze Ódora a Horvátha) <http://goo.gl/EtbDf>

INESS Policy Note 2/2012 Reálny zmysel prísnejších STK uniká <http://goo.gl/S1FYj>

INESS Policy Note 3/2012 Penzijný systém, kam SMERuješ? <http://goo.gl/SQrls>

INESS Policy Note 4/2012 Ako znížovať výdavky v oblasti: Podpora osobnej železničnej dopravy <http://goo.gl/1JMb9>

INESS Policy Note 5/2012 Nižšími odvodmi za vyššiu zamestnanosť <http://goo.gl/lQrcY>

INESS Policy Note 1/2013 Investičné stimuly <http://goo.gl/j1bvH>

Tri tromfové karty

Martin Vlachynský

Prechod súkromného podielu v SPP do rúk štátu bol krokom, ktorý získal asi najviac mediálnej a politickej pozornosti počas fungovania súčasnej vlády. Tanččky okolo skutočného tvorca vládneho dokumentu necháme do politických debát a pozrieme sa na ekonomické aspekty tohto obchodu.

Plná kontrola nad SPP znamená pre vládu získanie troch tromfových kariet:

Kontrola nad cenami. Ceny plynu pre domácnosti (a po novom od januára aj pre malé podniky) boli a sú kontrolované ÚRSO, ktorý nad nimi má absolútnu moc. No ÚRSO musel aspoň formálne reagovať na požiadavky SPP na zvýšenie ceny plynu, keď o to SPP žiadal. A ten o to žiadal vcelku intenzívne, keďže sektor domácností dlhodobo generoval významné straty, najmä kvôli neuznaniu niektorých nákladov (napríklad nákladov na rezervné zásobníky). Na domácej pôde ťahalo SPP zo zákona za podstatne kratší povraz, no hroziaca medzinárodná arbitráž by bola pre Slovensko problémom. Medzinárodné pravidlá síce povôľujú reguláciu cien, ale tá nesmie regulovanému subjektu spôsobovať straty.

Ovládnutím SPP tieto problémy končia, súdny spor o 200 miliónov bol zastavený a nové vedenie bude sotva žiadať zvýšenie cien. Premiér tak získal pekný námet na volebné billboardy.

Dotovanie podnikov. Keďže SPP predáva nielen domácnostiam, ale aj podnikom, otvára sa skvelá príležitosť poskytnúť plynový stimul vybraným podnikom. Ako sa v poslednej dobe ukazuje, vláda s politikou investičných stimulov nemá najmenší problém, napriek problémom, ktoré takéto stimuly spôsobujú. Nakoniec, vláda sa tým ani nijak netají. Získala možnosť na úkor všetkých ostatných pomôcť komu uzná za (vý)hodné. Pomoc

nepôjde z rozpočtu, ale z hospodárenia štátnej firmy, takže sa negatívne efekty prejavia až oveľa neskôr, keď tu už táto vláda dávno nebude.

Odvrátenie dlhovej brzdy. EPH sa už pri vstupe do SPP zaviazal ku štedrej dividendovej politike. Prednedávnom EUSTREAM vydal miliardový dlhopis, čo je na slovenské pomery závažná suma. Veľká časť týchto peňazí bude slúžiť na výplatu dividendy. Vláda balansuje na hranici 57% úrovne dlhu, pri ktorej by sa aktivovala PR katastrofa s menom „predloženie vyrovnaného rozpočtu.“ Prílev stoviek miliónov eur do verejných financií znamená, že si bude musieť požičať o niečo neskôr a rast dlhu sa priblíži dostatočne na to, aby to do volieb (pri priazni všetkých svätých a dvanástich mesiacikov) udržali pod brzdou. Podobné dividendy sa chystajú vysať aj z iných solventných spoločností, kde má štát podiel.

Zo spomínaných troch nástrojov sa najviac prepieral ten prvý. Pritom ten je úplne najmenej významný. Straty SPP na domácnostiach dosahovali rádovo desiatky miliónov eur. Prípadné zvýšenie cien by znamenalo dodatočný náklad v rádoch niekoľko eur mesačne pre domácnosti. Ak by SPP dokázalo upraviť relatívne nevýhodný kontrakt s Gazpromom, bolo by to ešte menej. Vláda by tento PR problém dokázala prežiť bez úhony.

Možnosť rozdávať plynové stimuly, ktorých hodnota môže dosahovať rádu miliónov, je už zaujímavejšia. Vlode sa rozšíril balík spoločných zdrojov, ktoré môžu rozdávať. Ak bude nabudúce hroziť nejaký podnik masovým prepúšťaním, bude po ruke kocka cukru na upokojenie situácie. Aspoň na chvíľu.

Mimoriadne dividendy sú tromfové eso, ktoré môže vláda zahrať na silného (hoci nie neporaziteľného) protivníka s názvom Dlhová brzda. Tu sa bavíme už o stovkách miliónov eur.

Prirodzene, ekonomická realita sa nedá oklamať a tieto kroky budú mať na ekonomiku nepríjemné dopady. Regulované ceny, rozdávanie plynových stimulov a štátny manažment spoločnosti je prakticky 100% zárukou toho, že ekonomické zdravie plynového giganta sa bude v nasledujúcich rokoch rapídne zhoršovať. Stačí si spomenúť na Duckého zmenky, ktoré strašia dodnes.

Vysávanie financií cez dividendy z energetických spoločností bude mať takisto svoje dôsledky. Ak bude vláda opatrná, firmy to prežijú. No zvýši sa im dlh, zhoršia ďalšie finančné ukazovatele, nemusí im ostávať dosť zdrojov na investície, čo bude mať za následok nižšie hospodárske výkony a teda nižšie dividendy v budúcnosti. Superdividenda teda nie je nič iné, len vyplácanie budúcich ziskov dnes.

Problém je, že to bude trvať možno päť rokov, možno desať rokov, kým sa to začne prejavovať. No každá vláda meria trvanie sveta len štyrmi rokmi. Daňovníci sa vôbec nemusia trápiť zabudnutým podpisom na dokumente, stačí si vyvodíť dopady tohto obchodu. Tie sú pre neho zlé, aj keby ten dokument napísal na svojom počítači Dalajláma.

iness.sk, 24.9.2013

Do boja za pána slovenčina

Ján Dinga

Slovenčina je definovaná ako štátny jazyk priamo v Ústave SR. Jazykovú politiku štátu následne upravuje zákon o štátnom jazyku. Presvedčenie o potrebe ochrany jazyka sa po vzniku Slovenskej republiky prenieslo aj do príslušných orgánov verejnej správy. Ministerstvo kultúry má vlastnú Koncepciu starostlivosti o štátny jazyk, z ktorej vypracovalo aj Opatrenia v oblasti štátneho jazyka.

V opatreniach sa môžeme napríklad dočítať, že je nutné zabezpečiť riadne schádzanie Názvoslovnej subkomisie Terminologickej komisie Ministerstva vnútra (áno, niečo také skutočne existuje) a opierať sa pri rozhodovaní o názvoch obcí o jej odborné stanoviská. Ako koncepcia zdôrazňuje, názvy obcí

musia byť schvaľované odborníkmi.

Zrejme sa však o tomto zázraku nedopočuli v obci Tešedíkovo, ktorého občania svoj domov tradične volajú Pered. Vznikla tak požiadavka na premenovanie obce, aby úradný stav zodpovedal realite. S tým však má Názvoslovná komisia problém: slovami jej predstaviteľky je totiž tento názov príliš maďarský.

11-členná Názvoslovná subkomisia na Ministerstve vnútra zasadala v minulom roku jedinýkrát. Vzhľadom k jej agende je to tak zrejme aj lepšie. Na mieste je preto otázka, na čo vôbec podobná subkomisia existuje. Jej agenda totiž zo svojej podstaty neslúži požiadavkám občanov, ale očakáva od obča-

nov plnenie predstáv štátnej moci (označenie člena komisie termínom „odborník“ ešte negarantuje zlepšenie stavu).

Používanie štátneho jazyka v úradnom styku má svoje opodstatnenie. Inou otázkou je, aký má prínos regulovať poradie a veľkosť písma na pamätníkoch, či názvy obcí. Za každou ďalšou zbytočnou reguláciou totiž treba vidieť tri druhy nákladov. Utopenie nákladov občanov, ktorí musia zisťovať, čo dnes platí a čo nie. Utopené náklady na financovanie „odborníkov“, ktorí určujú správnu slovenčinu. A nakoniec výdavky na plejádu úradníkov, ktorých na vymáhanie dodržiavania regulácií musia platiť daňoví poplatníci. Pri platení daní sme si totiž všetci rovní - bez

ohľadu na národnosť.

Poznámka – odborníci milujú komisie:

„V súčasnosti M. Považaj je predsedom Názvoslovnej komisie Úradu geodézie, kartografie a katastra SR, členom Terminologickej komisie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, členom Medzirezortnej terminologickej komisie Bezpečnostnej rady SR, členom Terminologickej komisie Ministerstva vnútra SR, členom Stálej názvoslovnej subkomisie Terminologickej komisie Ministerstva vnútra SR, členom Hlavnej terminologickej komisie Ministerstva obrany SR, členom Terminologickej komisie Úradu pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR, členom Terminologickej komisie Slovenského ústavu technickej normalizácie, členom Zoologickej názvoslovnej komisie Prírodovedeckej fakulty UK, členom Názvo-

slovnej komisie pre jaskyne pri Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva, K. Kálmánová je členkou Projektovej skupiny č. 6 pre terminológiu projektu Reštrukturalizácia organizácie, fungovania a rozvoja integrovaného záchranného systému pri Ministerstve vnútra SR, I. Vančová je členkou technickej normalizačnej komisie TK 69 Terminológia, informácie a dokumentácia, členkou technickej normalizačnej komisie TK 111 Uplatňovanie a používanie eurokódov, členkou Názvoslovnej komisie Úradu geodézie, kartografie a katastra SR, členkou Názvoslovného zboru Správy katastra mesta Bratislavy, členkou 25 pracovnej skupiny pre životné prostredie Slovenskej terminologickej siete, členkou Komisie pre nomenklatúru a terminológiu v mineralógii.“

iness.sk, 3.10.2013

Cena štátu

Vyplácanie prídavku na dieťa stojí daňových poplatníkov ročne 316 miliónov eur. V minulom roku sa prídavok vyplácal na 1,16 mil. detí približne 700-tisíc poberateľom. Prídavok na dieťa sa (podobne ako ostatné prídavky a príspevky na podporu rodiny) vypláca plošne všetkým poberateľom v rovnakej výške. Rodina ministra tak dostáva ten istý prídavok ako rodina žijúca zo skutočne nízkych príjmov.

Prídavok sa v praxi vypláca podľa rovnakých kritérií na nemluvňa ako na študujúceho vysokoškolačka (do veku 25 rokov), ktorý má pritom na rozdiel od nemluvňa cestu k vlastnému príjmu, aj vedomosť o majetkovo-príjmových pomeroch, z ktorých pochádza. Vláda napriek tomu plánuje okruh poberateľov prídavku ešte rozšíriť aj na tých vysokoškolačkov, ktorí predlžujú štandardnú dĺžku štúdia.

Návrh ministerstva práce vychádza zo snahy zrovnoprávniť rodičov, ktorí poberajú prídavok na študenta študujúceho na Slovensku,

s tými, ktorí majú dieťa na zahraničnej škole, keďže v zahraničí sa obvykle štandardná dĺžka štúdia neudáva (a sú tak pri poskytovaní prídavku vo výhode). Ministerstvo tiež upozorňuje na zvýšenú administráciu dávky, ktorú si súčasný stav vyžaduje.

Namiesto prehodnotenia stavu, v ktorom štát napomáha sociálnej situácii študentov plošným vyplácaním dávok bez ohľadu na ich majetkovo-príjmové pomery (a nie skôr adresnejšími sociálnymi štipendiami), plánuje ministerstvo rozšíriť okruh nároku aj na študentov, ktorí štúdiom z rôznych dôvodov nevládajú.

Sociálny systém pritom pozná adresnosť peňažných príspevkov testovaním príjmu zdravotne ťažko postihnutých a neexistuje dôvod, prečo tento princíp nerozšíriť aj na systém štátnej sociálnej podpory (pod ktorú spadá vyplácanie prídavku na dieťa). Systémové úpravy sociálneho systému by prispeli ku konsolidácii verejných financií, ktorá by daňových poplatníkov uchránila od vyššieho daňovo-odvodového zaťaženia. Neexistuje totiž dávka, ktorú si pracujúci najskôr sám nezaplátí pomocou štátnych prerazdeľovacích schém.

Výdavky štátu

Vláda rozhodla o poskytnutí štátnej investičnej pomoci spoločnostiam IBM Slovensko a T-Systems Slovakia. Objem investičnej pomoci pre IBM má dosiahnuť 1,6 mil. eur na 150 nových pracovných miest, v prípade T-Systems 5,1 mil. eur na 350 pracovných miest. V oboch prípadoch sa tak jedná o dotáciu presahujúcu 10-tisíc eur na pracovné miesto.

IBM pritom patrí k najziskovejším firmám na svete, T-Systems je obchodnou zákaznickou značkou firmy Deutsche Telekom. Je preto otázkou, či sa majú slabšie a menej úspešné firmy skladať aj prostredníctvom vyššej sadzby dane z príjmu právnických osôb na stimuly mimoriadne úspešným firmám.

Zvlášť, ak sú schopné vykryť svoje investície aj z vlastných zdrojov. V prípade T-Systems pritom dotácia daňovými poplatníkmi 6-násobne presahuje vlastnú dotáciu do investičného zámeru v rokoch 2013 – 2016 (v prípade IBM je to 4-násobok).

Kuriózne je, že sa jedná o dotáciu na vytváranie pracovných miest najmä pre vysoko kvalifikovaných IT pracovníkov, ktorých je na trhu práce nedostatok aj napriek vysokému počtu nezamestnaných. U nových zamestnancov IBM sa očakáva priemerná hrubá mzda vo výške 2 700 eur. Stimul tak znevýhodňuje IT firmy, ktorých zamestnancov môže IBM vďaka dotácii preplatiť.

Každý investičný stimul v praxi predstavuje

zniženie efektívnych daňovo-odvodových sadzieb vybraným firmám. Zaujímavosťou je, že vláda v prípade oboch poskytnutých stimulov predpokladá pozitívny vplyv na rozpočet verejnej správy. Nové pracovné miesta znamenajú aj ďalšie zaplatené dane a odvody nových zamestnancov. Chybou v tejto úvahe je skutočnosť, že vláda v tomto výpočte nepočíta s tým, že pracovné miesta môžu vplyvom priťahovania zamestnancov aj zanikať (a stratu týchto odvodov by mala odpočítat). Vláda však systematicky ignoruje to, čo nie je vidieť. Otázkou ostáva, prečo tieto pozitívne vplyvy nerozšíriť na všetky firmy v ekonomike plošným znížením daňovo-odvodového zaťaženia.

Další vládní klinec do rakvy nezamestnaným

Ján Dinga

Minister práce minulý mesiac hovoril na tripartite o zvýšení minimálnej mzdy o 2,4 %. Stroskotanie následných jednání so zamestnávateľmi a odbormi o tomto návrhu si vláda vyložila po svojom a prišla s ďalším návrhom na zvyšovanie, tentokrát o 4,2 %.

Ani tento návrh podľa očakávaní nenašiel zhodu na Hospodárskej a sociálnej rade. Keďže posledné slovo pri zvyšovaní má vláda, je pravdepodobné, že od nového roku vzrastie minimálna mzda o 4,2% t.j. 14,3 eur na 352 eur mesačne. Minimálne mzdové náklady zamestnávateľov preto vzrastú o takmer 20 eur mesačne.

Obete medzi zamestnanými

Zatiaľ čo táto správa poteší niektorých nízkopríjmových zamestnancov, pre tisícky pracujúcich predstavuje problém. Nie každý zamestnávateľ vypláca nízke mzdy preto, že ľudia ponúkajúci prácu sú ochotní ísť s nárokmi dolu pod tlakom konkurencie (vysokého počtu nezamestnaných). V prípade, že zamestnávateľ zamestnáva ľudí s nízkou pridanou hodnotou práce, resp. hospodári s minimálnou maržou, vynútené zvýšenie mzdových nákladov ho môže primäť k prepúšťaniu.

Plošná minimálna mzda tieto prípady nerozlišuje a v duchu hesla, keď sa rúbe les, lietajú triesky, zvyšuje mzdy selektívne niektorým zamestnancom na úkor tých, ktorí prídu o prácu. Nerieši tiež hlavné problémy nízkej mzdovej úrovne slovenských regiónov, ktorými sú nízka úroveň kapitálvej vybavenosti (stroje, know-how, infraštruktúra) a vysoká miera nezamestnanosti.

Obete medzi nezamestnanými

Väčší problém však predstavuje minimálna mzda pre nezamestnaných. Väčšinu zo 400-tisíc ľudí bez práce u nás tvoria ľudia s nižšou kvalifikáciou, resp. dlhodobo nezamestnaní. Je preto predpoklad, že aj ich budúce zamestnanie bude skôr z nižšej platovej kategórie.

Trh práce oslobodený od byrokratických prekážok prirodzene speje k plnej zamestnanosti. Minimálna mzda však v praxi z hospodárstva odstraňuje pracovné miesta s nízkou pridanou hodnotou, ktorá nedosahuje vládou stanovené minimálne mzdové náklady. Minimálna mzda tak eliminuje tvorbu pracovných miest pre tých najzraniteľnejších. Niektorým preto neostáva iné, ako podliezť latku minimálnej mzdy prácou načierno. Aj preto (no nielen) máme na Slovensku 14 % nezamestnanosť, zatiaľ čo európske krajiny bez plošne stanovenej minimálnej mzdy (ako Švajčiarsko, Rakúsko či Nemecko) sa blížila aj napriek kríze k plnej zamestnanosti.

Riešenie

Ľudia však aj napriek tomu žijú v ilúzii, že minimálna mzda predsa len nejako zvyšuje sociálny štandard pracujúcich. Ak by to tak bolo, nie je dôvod, pre ktorý by sme nemohli minimálnu mzdu stanoviť na 1 000 eur. Takto však trh práce bohužiaľ nefunguje. Štát nemôže administratívne zvýšiť životnú úroveň, môže ale odstrániť prekážky, ktoré rastu životnej úrovne sám spôsobuje.

Vláda sa síce hrá na bojovníka za vyššie mzdy, ale už sa príliš nechváli tým, že na to, aby pracovník na minimálnej mzde uvidel

v peňaženke 292 eur, musí za služby štátu prostredníctvom odvodového zaťaženia zaplatiť 164 eur zo svojej ceny práce.

Vláda avizovala na riešenie tohto problému zavedenie odvodovej úľavy. Jej návrh je však neefektívny a bude mať len limitovaný dopad, keďže s cieľom spraviť ho fiškálne neutrálnym, má byť úľava dočasná a zameraná len na zamestnávanie dlhodobo nezamestnaných. Má teda rovnaký problém ako minimálna mzda: pomôže sa jedným na úkor iných, dočasná zároveň zvyšuje riziko zániku pracovného miesta po vypršaní úľavy.

Dobré riešenia nie sú zadarmo. Vhodne nastavenou plošnou a trvalou odvodovou úľavou pre nízkopríjmové skupiny pritom môže vláda prostredníctvom nižšieho odvodového zaťaženia podporiť tvorbu pracovných miest vhodnú pre najväčšiu skupinu nezamestnaných, a zároveň zvýšiť čisté príjmy nízkopríjmových zamestnancov o desiatky eur. Takáto úľava by tak prekonala aj očakávania odborárov, ktorých zaujíma najmä budúci minimálny čistý príjem, ktorý bude zamestnancom vyplácaný.

Je preto len na rozhodnutí vlády, či bude hľadať zdroje v štátnom rozpočte na skutočné riešenie akútneho problému státisícov ľudí alebo radšej naďalej alokovať zdroje na stavbu futbalových štadiónov či diaľnice na Ukrajinu. Predstieranie záujmu o pracujúcich zvyšovaním minimálnej mzdy bulharskými konštantami totiž problémy sociálne slabších skupín iba zhoršuje.

Hospodárske noviny, 25.9.2013

Sialenstvo minimálnej mzdy

Thomas Sowell

Politické krížové výpravy za nárast minimálnej mzdy sú späť. Obhajcovia zákonov o minimálnej mzde sa často pasujú do polohy „súcitnejších“ voči „chudobným“. Ale zriedkakedy sa pozastavia nad skutočnými

následkami takýchto zákonov.

Jednou z najjednoduchších a najzákladnejších ekonomických zásad je, že ľudia majú tendenciu kúpiť viac pri nízkej cene a opačne. A predsa sa proponenti zákonov

týkajúcich sa minimálnej mzdy nazdávajú, že vláda dokáže zdvihnúť cenu práce bez redukcie množstva dopytovanej práce.

Keď odhliadneme od ekonomických zákonitostí a pozrieme na tvrdé fakty, argument proti zákonu o minimálnej mzde sa stáva ešte nástojčivejším. Krajiny s legislatívou upravujúcou minimálnu mzdu majú takmer bez výnimky väčšiu nezamestnanosť ako tie bez nej.

Väčšina národov dnes má zákony o minimálnej mzde, ale nie vždy tomu tak bolo. Miera nezamestnanosti bola podstatne nižšia v miestach a čase, kedy zákony o minimálnej mzde absentovali.

Švajčiarsko je jedným z niekoľkých moderných národov bez zákona o minimálnej mzde. Časopis The Economist v roku 2003 hlásal: „Nezamestnanosť Švajčiarska sa vo februári priblížila päťročnému maximu 3.9

d'akujeme sme.sk

Radi by sme vám dali do pozornosti jednoduchú možnosť ako môžete **podporiť aktivity INESS**, medzi ktoré patrí napríklad aj projekt **Plytvanie štátu** či vydávanie mesačníka **Market Finesse**.

Môžete tak urobiť zo svojho domova či kancelárie jednoducho cez darovací portál dakujeme.sme.sk. Postup je veľmi jednoduchý a časovo nenáročný.

Priamy link je uvedený nižšie. Za vašu podporu, bez ktorej by naše aktivity nebolo možné realizovať, vám vopred dakujeme!

<http://dakujeme.sme.sk/organizacia/33/iness-institut-ekonomickych-a-spolocenskych-analyz>

percenta.“ Miera nezamestnanosti vo Švajčiarsku vo februári tohto roka dosiahla 3.1 percenta. Nedávne vydanie The Economist potvrdilo švajčiarsku mieru nezamestnanosti na úrovni 2.1 percenta.

Väčšina dnešných Američanov nikdy nezažili takéto nízke miery nezamestnanosti. Avšak jestvoval čas, kedy neexistoval federálny zákon o minimálnej mzde v Spojených štátoch. Naposledy to bolo počas Coolidgeovej administratívy (2. august 1923-4. marec 1929, pozn. prekladateľa), keď ročná miera nezamestnanosti klesla až k úrovni 1.8 percenta. Hongkong ako britská kolónia nepoznal zákon o minimálnej mzde. V roku 1991 bola tamojšia miera nezamestnanosti pod dve percentá.

Čo sa týka „súcitnosti“ k „chudobným“, je tu predpoklad jestvovania akejsi pretrvávajúcej triedy Američanov, ktorí sú chudobní v akomsi zmysluplnom význame, a že redukcia šance nájdania práce týmito ľuďmi je čosi súcitné.

Väčšina Američanov pod vládou-nastavenou hranicou chudoby má umývačku a/alebo sušičku, ako aj počítač. Viac ako 80 percent má klimatizáciu. Viac ako 80 percent má tak tiež ako pevnú linku, tak aj mobilný telefón. Takmer všetci majú televízor a chladničku. Väčšina Američanov žijúcich pod oficiálnou hranicou chudoby tiež vlastní motorové vozidlo a má väčšiu plochu bývania ako priemer-

ný Európan – nie ako chudobný Európan, ale ako priemerný obyvateľ Starého kontinentu. Preto sú potom nazývaní „chudobnými“? Pretože vládni úradníci vytvárajú oficiálnu definíciu chudoby, a robia to preto, aby poskytlí politické odôvodnenie sociálneho štátu – a, nie náhodou, odôvodnili existenciu svojich vlastných pracovných pozícií.

Ľudia v nižších príjmových skupinách nie sú pretrvávajúcou triedou. Väčšina pracujúcich ľudí zaradená do spodných dvadsať percent príjmu v danom čase nezotráva v tejto kategórii. Viac z nich sa prepracuje do top dvadsať percent, než zostane v spodných dvadsiach.

Nie je nič záhadné na fakte, že väčšina ľudí začne v nízkych pozíciách, ktoré vynášajú oveľa menej v porovnaní s nadobudnutým zárobkom po získaní istej pracovnej skúsenosti. Ale pokiaľ sa nastavia hladiny minimálnej mzdy bez zreteľa na počiatočnú produktivitu zamestnanca, mladí ľudia sa stávajú neúmerne nezamestnanými – cenovo vytesnenými zo zamestnania.

V európskych sociálnych štátoch, kde minimálne mzdy, zákonom stanovené vyplácanie rôznych zamestnaneckých dávok zamestnávateľom zamestnancovi, sú štedrejšie ako v Spojených štátoch, sledovaná miera nezamestnanosti mladých je často 20 percent a viac, aj v čase, kedy nie je recesia.

Nezamestnaní mladí ľudia takto strácajú nielen plat, ktorý by boli mohli zarobiť, ale aj rovnako dôležité pracovné skúsenosti, ktoré by im umožnili zarábať vyššie platové sadzby neskôr.

Menšiny, podobne ako mladí ľudia, môžu byť tiež cenovo vytesnení zo zamestnania. Posledný rok, v ktorom miera nezamestnanosti černochoch v USA bola nižšia ako miera nezamestnanosti belochov – 1930 – bol tak tiež posledným rokom, v ktorom nejestvoval žiaden federálny zákon o minimálnej mzde. Inflácia v 40-tych rokoch zdvihla platy aj nekvalifikovaným pracovníkom nad mieru minimálnej mzdy nastavenej v roku 1938. Ekonomicky to bol do neskorých 40-tych rokov ekvivalent toho, akoby zákon o minimálnej mzde nejestvoval.

V roku 1948 miera nezamestnanosti čiernych 16- a 17-ročných mužov bola 9.4 percenta. Toto bol zlomok hodnôt, ktoré dosiahla nezamestnanosť černochoch aj v tých najprosperujúcejších ekonomických časoch od roku 1958, keďže minimálna mzda sa už opakovane zdvíhala, aby udržala tempo s infláciou.

To už je ale „súciť“ s „chudobnými“!

Pôvodne vyšlo 17.9.2013 na Townhall.com

Pre INESS preložil Andrej Arpáš

Plytvanie

Za povinnú kartičku vodiča nákladného auta a autobusu platí ministerstvo dopravy firme Tempest takmer 37 eur za kus. České ministerstvo dopravy pritom objednáva rovnaké kartičky 9-krát lacnejšie. Výrazne lacnejšia je aj cena slovenského občianskeho preukazu, ktorého výroba so všetkými ochrannými prvkami vyjde štát na 2,13 eur.

Ministerstvo dopravy aj súkromný dodávateľ súhlasne tvrdia, že cena odzrkadľuje bezpečnostné prvky. Tie sú však definované smernicou EÚ, ktorou sa riadi aj výrobca českých preukazov. Tempest dostal do roku

2008 od štátu na vybudovanie systému 1,1 milióna eur a následne každý rok na prevádzku 400-tisíc eur. Podľa novej zmluvy stúpne

tento príspevok na 840-tisíc eur ročne. Za prevádzku a údržbu systému štát platí poskytovateľovi 75 eur na osobohodinu.

Kvalifikačná kartička je potvrdením, že vodič veľkého dopravného prostriedku prešiel špeciálnym školením. Povinná bude pre všetkých profesionálnych vodičov od konca roku 2014 s platnosťou na 5 rokov. Vysoká štátom vyjednaná cena sa tak premieta priamo do ceny preukazu. Dodávateľ zatiaľ vyrobil 22-tisíc kusov.

Protimonopolný úrad, zakáž charitu!

Martin Vlachynský

Dva roky sa ťahajúci súdny spor Student Agency so štátom sa v Čechách dostal opäť na začiatok, keď najskôr Úrad pre ochranu hospodárskej súťaže (česká obdoba nášeho Protimonopolného úradu) udelil spoločnosti pokutu viac ako päť miliónov korún, krajský súd ju zrušil a Najvyšší správny súd zase potvrdil.

ÚOHS tvrdil, že „žlté autobusy nasadili predátorské (podnákladové) ceny a k vytlačení konkurencie využili pokročilých ekonomických a ekonometrických metod.“ Dosť absurdné – cenová konkurencia je predsa

jedným zo základných prvkov konkurencie na voľnom trhu. Niečo také ako „nákladová cena“ je ideologický relik z doby centrálneho plánovania a v trhovej ekonomike neexistuje. Rozrátanie fixných a variabilných nákladov je subjektívna účtovná záležitosť firmy, ktorá spotrebiteľa nemusí nijak zaujímať. Sám spotrebiteľ sa tu dostáva na druhú koľaj. ÚOHS sa síce oháňa ochranou konkurenčného prostredia kvôli blahu spotrebiteľa, no v realite sa na názor spotrebiteľa nepýta a len vykonáva svoju úradnícku moc. Načo je spotrebiteľovi vyrovnané postave-

nie všetkých prepravcov, keď má kvôli tomu vyššie ceny?

Tradičný argument oponentov, že firma „predátorskými cenami“ najskôr zničí konkurenciu a potom nasadí vysoké ceny je na smiech. Atari, Kodak, BlackBerry, Microsoft, či Nokia dokazujú nezmyselnosť tohto tvrdenia. A práve Student Agency je príkladom toho, ako šikovný podnikateľ môže s pár autobusmi vtrhnúť na trh ovládanými zopár silnými hráčmi a za pár rokov ich položiť na lopatky bez ohľadu na ich pôvodné postavenie. Nehovoriac o tom, že v prípade autobu-

sovej dopravy je substitútom pre spotrebiteľa viac ako dosť. No pre ÚOHS predstavujú žlté autobusy nekalú konkurenciu iným podnikateľom, ktorí sú síce menej schopní a preto nevedia poskytnúť nižšie ceny, ale predsa aj oni majú právo podnikáť. Právo na trhový podiel patrí k základným ľudským právam!

Ceny, pri ktorých firma vytvára stratu, sú podobné charite. Či sú to čínski výrobcovia solárnych panelov, alebo Radim Jančura, dodávajú služby na úkor svojich aktuálnych

ziskov. Protimonopolné úrady po svete by mali zakázať rozdávanie šatstva, Lekárov bez hraníc, či Food Not Bombs. Všetci títo využívajú predátorské ceny (zväčša nulové) hlboko pod nákladmi. Student Agency sama na oplátku podala sťažnosť na České dráhy, ktoré údajne dumpujú ceny na trasách, kde jazdia žlté vlaky RegioJet. Miesto konkurencie kvalitou a cenou sa tak konkuruje právnikmi.

Ako tvrdil jeden môj bývalý vyučujúci, ÚOHS

by sa skôr mal volať „Úrad na potlačanie hospodárskej súťaže.“ A to platí ako pre český, tak pre slovenský, či priamo pre Komisiu, ktorá rieši podobné záležitosti na európskej úrovni. Alebo inak – ak je dominantné postavenie zlé, môžeme Protimonopolný úrad žalovať za jeho dominantné postavenie na poli rozhodovania o dominantnom postavení?

iness.sk, 1.10.2013

Dlhy nemocníc naďalej rastú

Ján Dinga

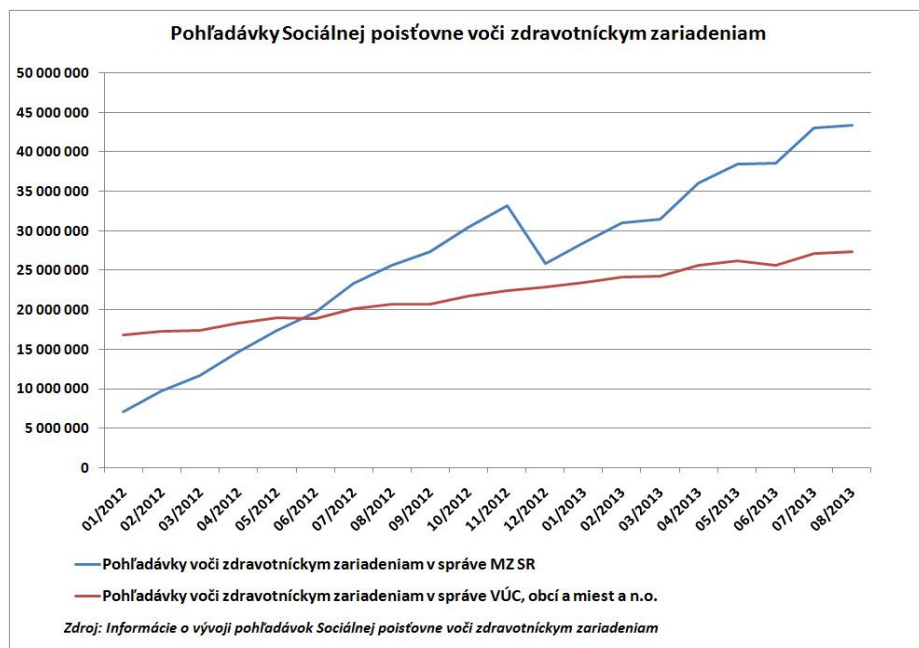

Mnohé nemocnice neplatia za svojich zamestnancov sociálne odvody. Využívajú „implicitnú“ garanciu štátu, že im to prejde.

Sociálnej poisťovni to chýbať nebude, lebo zo štátneho rozpočtu dostane vždy dosť vysoký doplatok, aby mohla vyplácať dôchodky. Bežní podnikatelia si to nemôžu dovoliť. A tak nečudo, že dlh utešene rastie. Vláda dostáva pravidelne informáciu o vývoji pohľadávok Sociálnej poisťovne voči zdravotníckym zariadeniam. Ako ale vidíme v iných oblastiach, dostatok informácií neznamená automaticky zlepšenie stavu.

Celková dlžná suma presiahla k 31. augustu 70 miliónov eur. V priebehu 3 mesiacov sa tak jedná o 6 miliónový nárast dlhu. Pohľadávky voči zdravotníckym zariadeniam v pôsobnosti MZ SR dosiahli výšku 43,4 mil. eur a voči transformovaným zdravotníckym zariadeniam 27,3 mil. eur. Vývoj pohľadávok v čase vyzerá nasledovne (graf).

Druhá Ficova vláda vládne od apríla 2012. Väčšina existujúceho dlhu tak vznikla už pod jej dohľadom. Iróniou je, že vláda v budúcom ročnom rozpočte nepredpokladá rast dlhu nemocníc, čo je každoročným pravidlom. Rovnako tak neráta s oddižňovaním zdravot-

níctva, ku ktorému musela v minulosti pristúpiť Dzurindova, Ficova, aj Radičovej vláda. Keďže celkový dlh v zdravotníctve sa šplhá k 300 miliónom eur, bude musieť na oddižňovanie nájsť zdroje (s cieľom zabrániť úplnému kolapsu) pravdepodobne aj druhá Ficova

vláda. Oddižňovanie zdravotníctva stálo daňových poplatníkov za posledných 10 rokov vyše 1 mld. eur. Aj to je jedna z položiek za „bezplatné“ zdravotníctvo.

iness.sk, 30.9.2013

Nevďačný medián

Ben Southwood

Americký štatistický úrad (US Census Bureau) práve zverejnil dôležitú publikáciu s názvom „Príjem, chudoba a využívanie zdravotného poistenia v Spojených štátoch: 2012“, ktorá rozprúdila americkú politickú a ekonomickú blogosféru.

„Príjmy strednej vrstvy stagnovali!“ narieka sa, poukazujúc na štatistiku, z ktorej plynie, že medián príjmu domácností z roku 2012 klesol v reálnych číslach z vrcholu \$56.080 v roku 1999 na úroveň \$55.628 pred recesiou v roku 2007, v minulom roku (2012) až na žalostných \$51.017. To znamená, že medián narástol len o 3% od roku 1991, kedy posledná významná recesia dosiahla dno. Na titulkách novín sa dozvieme, že príjmy sú ešte nižšie než v roku 1989.

Nepochybujem o tom, že stredná vrstva (a

chudobní!) boli tvrdo zasiahnutí recesiou (aj keď skúsenosť z Veľkej Británie môže vypovedať o niečom inom). Ale interpretovať tieto čísla ako príbeh úpadku strednej vrstvy je prehnané. Nemyslím tým len to, že ľudia majú dnes možnosť využívať skvelé bezplatné služby ako Facebook, Twitter, Google a pod. Keď to už spomínam, myslím že Tyler Cowen silno podceňuje význam bezplatných internetových služieb, ktoré sú pohodové, lacné a vďaka nim máme prístup k prakticky všetkej umeleckej tvorbe.

Správne meranie spotreby, alebo príjmov, ktoré by zahŕňalo aj takéto aspekty, by poskytlo oveľa optimistickéjšie výsledky.

Ale toto stále nie je jadro veci, ku ktorému sa chcem dostať. Medián používame v štatistikách preto, lebo príjem je veľmi nerovnomer-

ne distribuovaný. USA malo Gini coefficient o hodnote 0,463 v roku 2012, zatiaľ čo Veľká Británia 0,323 v rokoch 2011 – 2012. Priemer (ako napr. HDP na obyvateľa) nám nič nepovie o tom, ako sú príjmy distribuované, len nám povie, aké veľké príjmy boli v porovnaní s veľkosťou obyvateľstva. Medián nám ukazuje strednú cestu a je menej pokrivený. Ale aj medián môže byť za istých okolností extrémne zavádzajúci.

Jednou s týchto okolností, empiricky veľmi relevantnej, je masová migrácia do krajiny. Podľa oficiálnych dát a mojich jednoduchých kalkulácií, oficiálna migrácia do Spojených štátov predstavovala 13 miliónov (imigrantov) medzi rokmi 1999 (vrchol) a 2011 (vrátane). Nelegálna migrácia samozrejme nefiguruje v oficiálnych dátach, ale pre

kompletnosť môžeme dodať, že nelegálna migrácia zrejme prevyšuje 12 miliónov. Ak zoberieme do úvahy, že títo imigranti sú typicky menej kvalifikovaní než populácia USA (čo vyzerá dosť pravdepodobne), potom je celkom možné, že medián klesá, zatiaľ čo každý jednotlivec v populácii bohatne. Samozrejme, toto je obzvlášť pravda, ak migranti smerujúci von z krajiny, sú zväčša vysoko kvalifikovaní ľudia (čo tiež vyzerá dosť pravdepodobne). Koncept „Income per natural“, vyvinutý z rôznych, ale relevantných

dôvodov, je údaj, na ktorý by sme sa chceli pozrieť, aby sme spoznali reálne trendy v príjmoch, počas prebiehajúcich významných zmenách v zložení obyvateľstva.

Imigranti v USA majú oveľa väčšie príjmy než v minulosti. Američanom takisto rastú príjmy, nie len preto že imigrácia im zvyšuje platy, ale pre efekty ekonomického rastu - HDP na obyvateľa bolo významne vyššie v rokoch 1989, 1991, alebo v iných časoch vhodných pre generovanie šokujúcich štatistík o príjmoch obyvateľstva. Každému je lepšie, ale

štatistiky to nemusia reflektovať. Samozrejme, keďže som štatistiky nerozobral úplne detailne, nemôžem s istotou tvrdiť že tento efekt spôsobuje rozdiely medzi zrejmom prosperitou americkej strednej vrstvy a štatistikami poukazujúcimi na chudobu.

Ale zasa, bez tejto úrovne bádania, nikto by nevybudil amerických šprtov

Článok bol publikovaný na AdamSmith Institute 18.9.2013.

Pre INESS preložil Ondrej Turis.

Vláda schválila

Návrh Legislatívneho zámeru zákona o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskej pôdy - nové znenie (4.9.2013) - Cieľom je ustanoviť povinnosť pre vlastníka poľnohospodárskej pôdy predajť ju subjektu, ktorý má odbornú spôsobilosť a ktorý bude naďalej na poľnohospodárskej pôde hospodáriť. Splnenie podmienok bude posudzovať okresný úrad čo si môže vyžiadať nárast zamestnancov. Predpokladá sa **pozitívny príjem** do štátneho rozpočtu z dane z príjmu.

Návrh nariadenia vlády Slovenskej republiky, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 426/2010 Z. z. ktorým sa ustanovujú podrobnosti o výške odvodu z dodanej elektriny koncovým odberateľom a spôsobe jeho výberu pre Národný jadrový fond na vyradovanie jadrových zariadení a na nakladanie s vyhorieťým jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi v znení nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 19/2013 Z. z. - nové znenie (4.9.2013) - Návrh nariadenia určuje maximálnu výšku odvodu tak, aby odberatelia elektriny nároční na spotrebu elektriny neboli neúmerne zaťaženi. Maximálna výška odvodu je navrhnutá vo výške 2 mil. Euro za rok. Úbytok príjmov verejných financií vo forme výpadku odvodov sa predpokladá vo výške v rozpätí od **5,5 mil. do 5,9 mil. eur ročne.**

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových

pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (26.9.2013) - Ustanovuje sa, že údaje na účely zostavenia návrhu rozpočtu verejnej správy budú obce a vyššie územné celky poskytovať prostredníctvom rozpočtového informačného systému pre samosprávu RIS.SAM v správe ministerstva financií. Predpokladaná **cena systému je vo výške 9,2 mil. eur bez DPH.**

Návrh zákona o Úrade pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb a Dopravnom úrade a o zmene a doplnení niektorých zákonov - nové znenie (26.9.2013) - Cieľom návrhu zákona je znížiť počet rozpočtových organizácií v rezorte dopravy, znížiť počet administratívnych zamestnancov prostredníctvom zlúčenia piatich existujúcich regulačných úradov. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy by mal byť pozitívny, v roku 2014 vo výške **191 661 eur**, v rokoch 2015 a 2016 vo výške **968 771 eur.**

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) (26.9.2013) - Jedná sa o zmeny v školskom zákone ako je napr. zvýšenie maximálneho počtu žiakov v triedach základných škôl a stredných škôl, určenie minimálneho počtu žiakov v triedach škôl, umožnenie vzdelávania detí a žiakov v školách pri zdravotníckych zariadeniach aj pedagogickým zamestnancom inej špeciál-

nej školy. Tieto zmeny môžu mať pozitívny vplyv na rozpočet verejnej správy, a môžu mať negatívny vplyv na zamestnanosť. Po odpočítaní predpokladaných nákladov sa predpokladá úspora vo výške **1 069 394,48 eur.**

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 17/2004 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov v znení neskorších predpisov - nové znenie (26.9.2013) - Určenie vybraných priemyselných odpadov, za ktoré sa navrhuje platiť vyšší poplatok za ich zneškodnenie skládkovaním oproti doteraz ustanovenej výške 6,64 eur/tonu, ak ide o odpad ostatný a 33,19 eur/tonu, ak ide o odpad nebezpečný, s cieľom odkloniť tieto vybrané odpady od zneškodňovania skládkovaním. Predpokladá sa **pozitívny vplyv** na rozpočet verejnej správy.

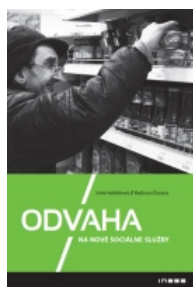
Návrh zákona o výbere mýta za užívanie vymedzených úsekov pozemných komunikácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov (26.9.2013) - Zavádza sa elektronický výber mýta na cestách II. a III. triedy a zvyšuje pokuty za mýtné priestupky. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude pozitívny, v roku 2014 vo výške **11 574 000 eur**, v roku 2015 vo výške **12 188 000 eur** a v roku 2016 vo výške **10 910 000 eur.**

Návrh zákona o diaľničnej známke a o zmene niektorých zákonov (26.9.2013) - Cieľom je zavedenie elektronickej formy diaľ-
(pokračovanie na str. 10)

INESS Publikácie

Minimálna mzda - účinný nástroj na zvyšovanie nezamestnanosti. Cieľom zvyšovania minimálnej mzdy je znižovanie chudoby a zvyšovanie sociálneho štandardu pracujúcich. INESS pri tejto príležitosti vypracoval publikáciu Minimálna mzda - účinný nástroj zvyšovania nezamestnanosti, ktorá sa zaoberá závermi dlhodobého výskumu vplyvu minimálnej mzdy na trh práce, rovnako ako analýzou slovenských dát.

Odvaha na nové sociálne služby predstavuje alternatívny pohľad na poskytovanie sociálnych služieb oproti súčasnej štátom financovanej schéme podpory inštitucionálnej starostlivosti. Publikácia popisuje príčiny a dôvody, prečo starostlivosť poskytovaná v rámci prirodzených komunit je nielen hodnotnejšia z pohľadu príjemateľov týchto služieb, ale v konečnom dôsledku aj lacnejšia pre daňového poplatníka.

Monitoring čerpania štrukturálnych fondov v sociálnej oblasti v období 2007-2011 s podtitulom Nákladné zvyšovanie počtu nových lôžok a zariadení, izolácia klientov od komunit pretrvávajú. Autori v tejto publikácii pripravili rozsiahlu analýzu využívania štrukturálnych fondov na sociálnu oblasť, identifikovali kľúčové problémy a navrhli možné cesty ich zlepšenia.

ľničných známkov za užívanie vymedzených úsekov diaľnic a rýchlostných ciest motorovými vozidlami do 3,5 t. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude pozitívny, v roku 2016 vo výške 1 890 000 eur a v roku 2017 vo výške 1 890 000 eur.

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov - nové znenie (26.9.2013) – Navrhujú sa špecifikácie aktivít, na ktoré sa môže použiť dotácia, poskytnutá organizáciám cestovného ruchu. Celkový vplyv na rozpočet verejnej správy bude negatívny, v roku 2014 vo výške **2 100 000 eur**, v roku 2015 vo výške **2 555 000 eur** a v roku 2016 vo výške **2 835 000 eur**.

Návrh zákona o organizovaní verejných športových podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov - nové znenie (26.9.2013) – Zákon prináša sprísnenie

režimu organizovania verejných športových podujatí, pri ktorých je bezpečnostné riziko. Pozitívny dopad na štátny rozpočet bude dôsledkom zníženia počtu rizikových podujatí a počtu príslušníkov Policajného zboru, ktorí budú musieť byť z dôvodu konania podujatí nasadení.

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (26.9.2013) – Upravujú sa podmienky na poskytovanie prídavku na dieťa a príplatku k prídavku na dieťa oprávnenej osobe v závislosti od páchania/nepáchania priestupkov maloletými nezaopatrenými deťmi. Tiež sa umožňuje poskytovať prídavok na dieťa a príplatok k prídavku na dieťa oprávnenej osobe aj na študenta vysokej školy v SR, ktorý sa sústavne pripravuje

na povolanie dennou formou štúdia, ktoré presahuje školou určenú štandardnú dĺžku štúdia. Predpokladá sa **negatívny vplyv** na rozpočet verejnej správy.

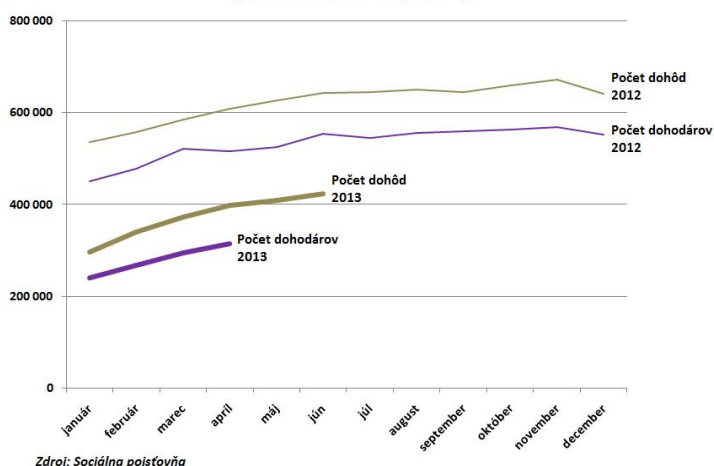
Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov - nové znenie (26.9.2013) – Z dôvodu zvýšenia ochrany príjmu klientov pred neprimeranou úhradou sa navrhuje zvýšiť zostatok z príjmu po zaplatení úhrady za sociálnu službu. Celkový vplyv na výdavkovú časť štátneho rozpočtu na rok 2014 predstavuje **62 456 760 eur**, na rok 2015 je predpokladaný vplyv na výdavkovú časť štátneho rozpočtu **71 453 880 eur** a na rok 2016 je to **73 608 120 eur**.

Zmrzačení dohodári

Ján Dinga

Je tomu už 9 mesiacov od zvyšovania daňovo-odvodového zaťaženia, súčasťou ktorého bolo aj zavedenie odvodov na dohody. Celkom dlhá doba na bilanciu dôsledkov tohto opatrenia. V nasledujúcom grafe porovnávame počet dohôd a počet dohodárov v roku 2012 (dve vyššie krivky) a v roku 2013 (dve nižšie krivky):

Vývoj počtu dohôd a počtu dohodárov (porovnanie 2012 / 2013)

V januári došlo k medzimesačnému poklesu dohôd o vyše 50 % (medziročný pokles o 240-tisíc). Tieto začali postupne narastať, zavedenie odvodov totiž sprevádzal aj administratívny chaos nejasných podmienok prihlasovania dohodárov do Sociálnej poisťovne. Pokles počtu dohôd sa však zdá byť trvalý. Počet dohôd síce s blížiacim sa letom stúpal, tento trend je ale charakteristický aj pre minulé roky.

Medzi februárom a júnom 2012 stúpol počet dohôd o 85-tisíc. Je to prakticky rovnaký nárast, aký sme zaznamenali medzi februárom a júnom 2013 (83-tisíc). **Môžeme preto konštatovať, že vládne zavedenie**

odvodov na dohody spôsobilo medziročný pokles o 200-tisíc kontraktov, čo predstavuje tretinu všetkých uzatvorených dohôd.

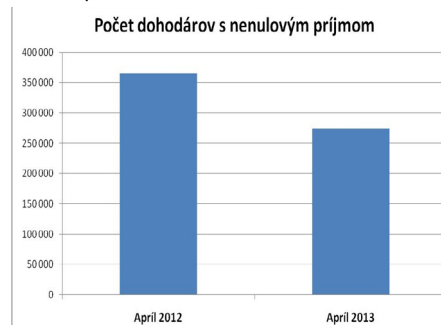
Neutešene vyzerá aj vývoj počtu dohodárov, ktorých je o 200 000 (!) menej ako pred rokom (jeden dohodár môže mať uzatvorených viacero dohôd). Ich počet síce od januára do apríla 2013 vzrástol o 75-tisíc, o podobný počet však rástol aj v rovnakom období minulého roka (65-tisíc). Žiada sa dodať, že viac ako tri štvrtiny dohodárov si týmto inštitútom privyrába do 200 eur mesačne, jedná sa teda najmä o spôsob, ktorým si rôzne skupiny obyvateľstva (študenti, dôchodcovia, nízko-príjmové skupiny) prílepšujú, resp. zvyšujú svoj existujúci príjem (približne tretina dohodárov má aj príjem zo zamestnaneckého pomeru).

Medziročné porovnanie

Pozrime sa dôkladnejšie na zmenu vývoja počtu dohodárov a ich príjmov na medziročnej báze. Sociálna poisťovňa v počte dohodárov eviduje aj dohodárov s nulovým príjmom. Je to tak preto, že nie všetci dohodári majú pravidelný príjem - ak si dohodár príležitostne privyrába každý druhý mesiac, šesť mesiacov v roku bude jeho príjem z dohôd nulový.

Ak očistíme počty o nulových dohodárov, môžeme konštatovať, že aktívnych dohodárov bolo v apríli 2012 spolu 365 799 a v apríli

2013 spolu 274 949:

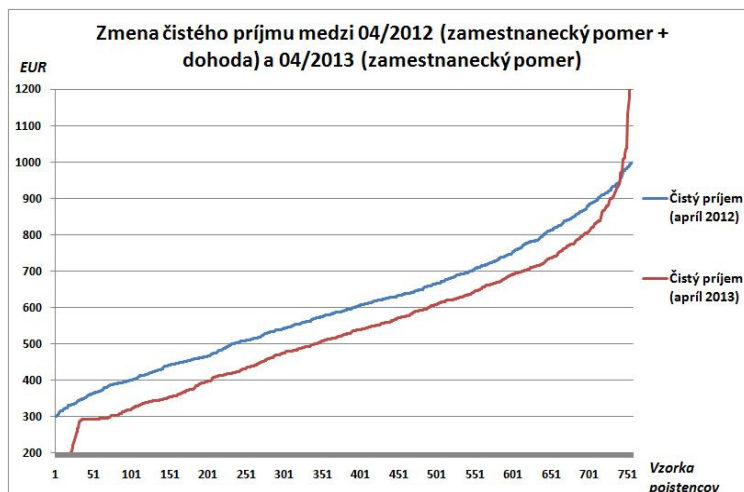
Medziročný pokles dohodárov, ktorí mali v danom mesiaci nenulový príjem z dohody, tak činil približne 25 %.

Na základe anonymizovanej vzorky poistených Sociálnej poisťovne môžeme odhadnúť aj dopad zrovnovania dohôd na sociálny štandard pracujúcich, ktorí si nimi privyrábali. Porovnali sme celkové čisté príjmy náhodnej vzorky 750 ľudí, ktorí mali v apríli 2012 príjem zo zamestnaneckého pomeru aj z dohody (spolu 300 až 1000 eur v čistom) a v apríli 2013 len príjem zo zamestnaneckého pomeru. Získame tak lepšiu predstavu, či týmto zamestnancov stúpol príjem z ich zamestnaneckého pomeru alebo len jednoducho prišli o svoj vedľajší príjem z dohody. Z porovnávanej vzorky poklesol čistý príjem vyše dvom tretinám pracujúcich. Priemerný poistenec v anonymizovanej vzorke zaznamenal pokles čistého príjmu o vyše 60 eur.

Kde ich hľadať?

Vláda predpokladala presun časti dohodárov na trvalý pracovný pomer. Zamestnávatelia totiž podľa nej dohodárov zneužívali, keďže za nich nemuseli platiť odvody. Po novom už táto výhoda odpadla, predpokladal sa preto presun časti dohodárov ku kmeňovému zamestnancovi.

Zdroj: Sociálna poisťovňa, vlastné prepočty

Presné čísla sa odhadujú ťažko. V niektorých prípadoch zrejme skutočne k zamestnaniu na trvalý pracovný pomer prišlo, ale nepôjde o podstatný faktor, medziročne počet zamestnancov na plný pracovný čas poklesol o 21-tisíc (2012Q2 - 2013Q2). Ministerstvo môže predpokladať, že častejšie išlo o zlúčenie dohody s pracovným pomerom s nízkou mzdou. Vymeriavací základ zamestnancov

deného grafu.

Výsledkom teda je minimálne naplnenie sledovaného cieľa za cenu podstatného zhoršenia flexibility trhu práce a poklesu čistého príjmu pracujúcich. Dohody neboli zvýhodnené len nezaťažením odvodmi, ale tiež väčšou flexibilitou (na nepravdivé činnosti či sezónne práce môžu byť dohodári vhod-

vo vzorke plynúci zo zamestnaneckého pomeru skutočne medziročne vzrástol v priemere o 62 eur, čo je výrazne viac, ako by zodpovedalo rastu miezd v hospodárstve. Keďže však priemerný vymeriavací základ z dohody v rovnakej vzorke činil 130 eur, čisté príjmy týchto ľudí poklesli podľa uve-

nejší ako kmeňoví zamestnanci) a menšou byrokráciou.

O dôsledkoch veľa vypovedá prieskum medzi firmami. Takmer všetky pristúpili vplyvom zmien v Zákonníku práce k zmenám v zamestnávaní dohodárov. 10 % firiem dohodárov prepustilo, tri štvrtiny obmedzili ich zamestnávanie. Prechod dohodára na trvalý pracovný pomer nastal podľa prieskumu u 4 % respondentov, najčastejšie prácu dohodárov rozložili na kmeňových zamestnancov.

Vláda si zmeny pochvaľuje s tým, že nové odvody dohodárom zaručujú nároky na starobné a invalidné poistenie, nemocenské či materskú. Na istoty 200-tisíc stratených dohodárov sa však akosi zabudlo. Väčšie istoty pre zamestnaných v konečnom dôsledku obmedzujú vytváranie pracovných príležitostí. Istoty totiž sľubuje vláda, platí ich ale zamestnávateľ, a nie každý si to môže dovoliť.

Patrílo by sa preto konečne začať riešiť aj problém 400-tisícovej armády nezamestnaných, ktorých jedinou istotou je dávka v hmotnej núdzi. Ich záujmy totiž neobhajuje nikto.

eTrend, 3.10.2013

Pocť, ktorú vzdáva etatizmus slobode

Bryan Caplan

Môže znieť čudne, že to hovorí práve liberarián, ale: „Vláda mi iba veľmi zriedkavo prikazuje, čo mám robiť.“ Raz ročne ma IRS [Internal Revenue Service; federálne daňové riaditeľstvo v USA – pozn. R.U.] vyzýva zaplatiť federálnu daň z príjmu. Raz ročne ma štát Virginia vyzýva zaplatiť štátnu daň z príjmu a dať si spraviť technickú kontrolu auta. Raz ročne ma Fairfax County vyzýva zaplatiť daň z nehnuteľností. Odhladiac od dopravných predpisov, vláda ma necháva na pokoji viac než 350 dní ročne.

Ako je to možné, vzhľadom na skutočnosť, že vláda reguluje takmer každý aspekt života Američanov a spotrebúva 40% HDP? Vláda kontroluje trh práce, najmä pre zahraničných pracovníkov. Vláda rozhoduje, ktorý produkt si môžem kúpiť a ktorý nie. Vláda prevádzkuje mohutný dôchodkový systém, ktorému bez opustenia krajiny nemožno uniknúť. Ako je teda možné, že aj keď ma vláda tak silno kontroluje, rozkazuje mi relatívne málo?

Odpoveď je šokujúco jednoduchá: „Vláda ma kontroluje prostredníctvom kontroly mojich obchodných partnerov.“ Vláda mi priamo neprikazuje platiť DPH, ale núti každého predajcu vo Virginii aby ju vyberal ako povinnú súčasť obchodnej transakcie. Vláda mi neprikazuje, koho môžem a koho nemôžem zamestnať, ale prikazuje každému môjmu obchodnému partnerovi, koho on môže zamestnať a koho nie. Vláda ma nenúti platiť odvody, iba núti môjho zamestnávateľa, aby prispieval za mňa, lebo inak ma nemôže za-

mestnať.

Čím to ale je, že je vládny nátlak prevažne nepriamy? Väčšina ekonómov by nás odkázala na transakčné náklady. Rozkazovať CostCo-u [reťazec supermarketov v USA – R. U.] je predsa omnoho jednoduchšie ako rozkazovať všetkým jeho zákazníkom. Toto vysvetlenie však nepostačuje.

Vláda opomína mnohé lacné spôsoby ako priamo prinútiť jednotlivcov, aby sa podriadili. Napríklad, ak by vláda naozaj chcela na smrť bojovať s porušovateľmi zákona, mohla by platiť armádam donášačov. Každý, kto by načierno najal opatrovateľku alebo nezaplatil dane za cezhraničné nákupy cez internet by bol vo dne v noci sledovaný. (Predstavte si, koľko by na tom mohli zarobiť smetiari!) Pokiaľ by porušovatelia zákonov boli finančne zodpovední za odmenu pre informátorov, títo by vládu nestáli ani cent.

Ak to znie pre vás príliš drakonicky, blížime sa k mojej pointe. Vláda sa spolieha na nepriame donucovanie práve preto, že to priame ľudia vnímajú ako brutálne, nespravodlivé a celkovo nesprávne. Ak by typický Američan videl políciu, ako brutálne vrhne do domu cudzieho človeka a zatkne tam načierno zamestnanú opatrovateľku detí a

jej zamestnávateľov, morálne by sa postavil na stranu cudzích ľudí, nie polície. Ak by typický Američan videl regulátorov ako cudziemu človeku zhabávajú mlieko po expiračnej dobe, morálne by stál na strane cudzieho človeka. Ak by typický Američan zistil, že jeho sused udal cudzieho človeka za neplatenie dane za internetové nákupy, odsúdil by svojho suseda, nie cudzieho človeka. Pretože všetky spomínané príklady aktivujú morálnu intuíciu založenú na zdravom rozume, teda že ľudia majú povinnosť nechať nenásilných druhých ľudí na pokoji.

Využívanie nepriameho donucovania je prefíkanou metódou, ktorou možno utíšiť našu morálnu intuíciu. Keď vláda núti CostCo vyberať odvody, typický Američan za tým nevníma neoprávnené staranie sa do cudzích záležitostí. Pretože CostCo je skôr vnímané ako neosobná „organizácia“ než ako osobne znejúca „skupina spolupracujúcich ľudí“. Vládna leš teda spočíva v presmerovaní jej donucovania na dehumanizáciu aktérov, napríklad tých obchodných (a tiež cudzincov, ale na to tu nemám priestor). Následne môže vláda nútiť obchodníkov do

obmedzovania jednotlivcov prostredníctvom širokej škály nenásilných možností, pričom však samotná vláda nevyzerá ako tyran či sľedič.

Pravdaže, ak by si verejnosť plne uvedomovala dôsledky prirodzenej morálky vychádzajúcej zo zdravého rozumu, vládny trik by nutne zlyhal. Verejnosť by sa pozrela na drvivú väčšinu obchodných regulácií a povedala: „Skupina ľudí využíva vlastné schopnosti a vlastné prostriedky na zarobenie peňazí. Ako to môže oprávňovať vládu k obchádzaniu jej povinnosti nechať na pokoji nenásilných ľudí?“

Áno, vlády sú známe svojim doočíbijúcim popieraním morálky založenej na zdravom rozume. Zjavným príkladom je branná povinnosť. Prirodzená morálka vraví: „Tvoje telo, tvoja voľba.“ Branná povinnosť vraví: „Tvoje telo? Ako si prišiel k tým protištátnym názorom, vojak?“ Vo väčšine prípadov však vláda uprednostňuje cestu najmenšieho odporu. Namiesto popierania povinnosti nechať nenásilných ľudí na pokoji, vláda využíva sofistický manéver: „Sme úplne voľní robiť hocikakú transakciu, ktorú vláda povolí podnikateľom s nami spraviť.“

Mnohí libertariáni to považujú za pokoruj-

úce, ale nemali by. Pokrytectvo je poctou, ktorú platí neresť cnosti. Vládne uprednostňovanie nepriameho prinucovania je poctou, ktorú vzdáva etatizmus slobode. Libertariáni nepotrebujú ľudí presvedčiť, že donucovanie je zlé. Musíme ich však presvedčiť, že nepriamo donucovanie obchodníkov je zároveň donucovaním ľudí.

Bryan Caplan je profesorom ekonómie na George Mason University a autor bestselleru *The Myth of Rational Voter*.

Pôvodne vyšlo na Library of Economics and Liberty 25.9.2013

Pre INESS preložil Roman Ujbányai

Ministerská ekonómia

Ján Dinga

Vraví sa, že papier znesie všetko. Možno si to hovorili aj úradníci ministerstva pôdohospodárstva pri písaní zdôvodnenia zákona o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskej pôdy.

Tí dali hlavy dokopy, aby obhájili, prečo vlastne (aj napriek zjavným nezmyslom) by mal mať tento zákon pozitívny vplyv na verejné financie, podnikateľské prostredie, a zamestnanosť.

Pripomeňme, že návrh obmedzuje možnosť majiteľov pôdy nakladať so svojim majetkom a podľa ministerstva spravodlivosti predstavuje „nepripustné ústavno-právne obmedzenie.“ Pôdohospodári navrhujú obmedzenie vlastníctva vo verejnom záujme, lebo podľa jednej štúdie sa v rokoch 2008 až 2010 v 40 % prípadov zmeny majiteľa pôdy nepodarilo určiť, kto a s akým zámerom pôdu kupoval. V danom období pritom zmenilo vlastníka 1,1% celkovej výmery (to nie je preklep). V EÚ sa pritom priemerne zobchoduje takmer dvakrát väčšia plocha.

Späť k dopadom. Návrh predpokladá pozi-

tívny vplyv na rozpočet verejnej správy pri výbere dane z príjmu. Chýba však vyčíslenie a jasný dôvod, pre ktorý by mal štát z titulu obmedzenia predaja pôdy zvýšiť výber tejto dane. Predpokladá ministerstvo, že obmedzením predaja pôdy medzi fyzickými osobami vyberie viac dane z príjmu pri zmene majiteľa medzi právnickými osobami (kde na strane nadobúdateľa musí byť štatutárom poľnohospodár)?

Na druhej strane sa v zdôvodnení legislatívneho zámeru píše, že „nová kompetencia pre okresné úrady si môže vyžiadať nárast počtu ich zamestnancov, ktorí budú osvedčovať splnenie podmienok predaja.“ Snáď teda jediný „pozitívny“ vplyv na výber dane z príjmu nebude spočívať v zdaňovaní miezd nových úradníkov platených z našich peňazí.

Návrh bude mať podľa materiálu pozitívny aj negatívny vplyv na podnikateľské prostredie. Pozitívny preto, že sa „zamedzí špekulatívemu predaju poľnohospodárskej pôdy.“ Negatívny z dôvodu, že zákon „obmedzí vo verejnom záujme predaj poľnohospodárskej

pôdy“ - inými slovami, zamedzí jej špekulatívnemu predaju. Je teda obmedzenie špekulatívneho predaja pozitívnym či negatívnym opatrením? Zdá sa, že v tom nemajú jasno ani na ministerstve.

Zaujímavé by bolo pozrieť sa aj na definíciu čarovného spojenia „špekulatívny predaj.“ Čo si pod tým predstavíte? Nákup statku s budúcou vidinou zisku? To môže vláda rovno vyhlásiť za škodnú každého podnikateľa na Slovensku.

Najlepšie nakoniec: „Návrh zákona bude mať pozitívny vplyv na zamestnanosť, pretože zachovaním výmery poľnohospodárskej pôdy ... sa zvýši zamestnanosť a štát bude mať menšie náklady na nezamestnaných.“

Že sme na to neprišli skôr: prečo vlastne nevyhodí traktory a nenahnať na polia našich 400-tisíc ľudí bez práce? O alternatívnych nákladoch na ministerstve ešte asi nepočuli. Koniec-koncov, z cudzieho krv netečie. Ministerstvo len píše regulácie, náklady znášajú občania.

iness.sk, 17.9.2013

Uznesenie z Konferencie štyroch slobôd

Prijaté vo Vilniuse, Litve, dňa 12. septembra 2013 počas konferencie „Zachovávanie štyroch slobôd“.

UZNESENIE

NAKOLKO Cesta za úspechom, šťastím a bohatstvom, pracovnou etikou, osobnou zodpovednosťou za individuálny prospech a obecným blahobytom sú hnacími motormi európskej prosperity. Toto by nebolo možné dosiahnuť bez slobody jednotlivcov. Európa sa stala bohatou skrze mierovú, dobrovoľnú spoluprácu a tvorivosť jednotlivcov.

NAKOLKO Európa v súčasnosti čelí výzvam. Zaostáva za ostatnými regiónmi v miere ekonomického rastu. Po prvý raz za dlhé obdobie prestalo rásť bohatstvo. HDP na obyvateľa. EÚ tiež zlyhala v dobehnutí konkurencieschopnosti USA alebo rozvinutých ázijských štátov.

NAKOLKO Mnohé zo súčasných problémov v Európe sú dôsledkom neúmernej regulácie, prebujnelých sociálnych štátov a nepružných trhov práce, ktoré narušujú konkurencieschopnosť a vyčerpávajú ekonomický rast. Tieto problémy sú ešte umocnené fiškálnou nezodpovednosťou mnohých generácií politikov, ako aj neochotou reformovať drahé a rozsiahle sektory hospodárstva, napr. dôchodkový systém, zdravotníctvo a školstvo. Oddaľovanie reforiem, veľké zadlžovanie, a prenášanie bremena na ďalšie generácie je neudržateľné.

NAKOLKO Dlhovú krízu eurozóny ďalej prehĺbili navrhnuté nedomyslenosti v Pakte rastu a stability a neúmerne pôžičky za nízke úrokové sadzby periférnym krajinám, ktoré viedli k nevyhnutným trhovým korekciám.

NAKOLKO Európsky projekt bol založený na

slobodách pracovať, obchodovať a investovať bez ohľadu na štátne hranice. Sloboda pracovať, obchodovať a investovať vytvára bohatstvo a umožňuje blahobyť.

Pevne veríme, že celkový úpadok osobnej zodpovednosti, podnikavosti a prílišného spoliehania sa na štát sú niektorými z kľúčových faktorov za súčasnou situáciou. Problémy Európy pramenia vo veľkej miere z nedostatku individuálnej iniciatívy. Preto my, dolu podpísaní, tvrdíme a navrhujeme.

Európe by prospelo menej sociálneho štátu, menej regulácie a menej vládnych zásahov; Európania potrebujú pružnejší pracovný trh a viac pro-trhových opatrení. Ľudia, podniky a vlády by získali na hlbokých štrukturálnych reformách, ktoré by vyriešili dlhodobé nerovnováhy a zvýšili konkurencieschopnosť svojich ekonomík.

Európski politici sa musia ujať zodpovednosti za zlú správu verejného sektora a prestať presúvať nestále sa zvyšujúce náklady na daňovníkov. Daňoví poplatníci nesmú pokračovať vo financovaní všetkých systémov ovládaných vládou a financovaných z daní, akými sú PAYGO (priebežný) dôchodkový systém, zdravotná starostlivosť a vzdelávanie. Politici potrebujú reformovať vládou spravované sektory: zlepšiť riadenie, znížiť výdavky a obmedziť život nad pomery a plytvanie.

Národné vlády, ako aj európske inštitúcie by

mali zakladať svoje opatrenia na právach a slobodách, nie na okliešťovaní a obmedzovaní iniciatívy ľudí. Vznik nových „práv“, založených na obmedzovaní slobôd iných ľudí má za následok redukciu prirodzených a neodcudziteľných práv na slobodu, bohatstvo a šťastie ľudí.

Lithuanian Free Market Institute (LFMI), Litva; Research Centre for Innovation and Economic Growth (RNH), Island; Nadácia F.A. Hayeka, Slovensko; Civil Development Forum (FOR), Poľsko; Juande Mariana Insti-

tute, Španielsko; Bruno Leoni Institute (ibl), Taliansko; Inštitút ekonomických a spoločenských analýz (INESS), Slovensko; Institute for Market Economics (IME), Bulharsko; Institute for Research in Economic and Fiscal Issues (IREF), Francúzsko; New Direction – the Foundation for European Reform, Belgicko; Centrum ekonomických a tržných analýz (CETA), Česká republika

Pre INESS preložil Andrej Arpáš.

Účet za služby VÚC

Pod náš projekt Cena Štátu patrí aj Účet za službu štátu. Formou prehľadného bločku poskytuje občanovi informáciu, koľko v danom roku zaplatil za tú či onú verejnú službu.

Sme radi, že táto myšlienka sa šíri nielen medzinárodne (bloček majú k dispozícii aj na Islande, v Poľsku a v Gruzínsku) ale aj na lokálnej úrovni. V júni prezentovala bloček pre svojich obyvateľov obec Ostrý Grúň, teraz sa k nej vďaka snahe miestneho poslanca zastupiteľstva Miroslava Segeta pridá aj bloček pre Banskobystrický kraj.

Obyvatelia tohto VÚC sa tak môžu dozvedieť,

že ich kraj minul 233 eur na hlavu. Z toho viac ako tretinu zhltil výdavky na stredné školy, nasledované investíciami, sociálnymi službami a dotovaním autobusovej dopravy. Oproti roku 2012 sa výdavky na obyvateľa zvýšili o 1 euro, ale zvýšilo sa aj zadĺženie o 16 eur, čím na obyvateľa dosiahol úroveň 165 eur.

INESS víta podobnú iniciatívu a čoskoro poskytne metodiku a nástroje, ktoré by mali uľahčiť nezávislú tvorbu podobných bločkov na obecnej úrovni pre všetkých

ROZPOČET BANSKOBYSSTRICKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA ----- ROK 2013 -----		
VAS UCET ZA SLUZBY VUC		
POLOZKA	CENA NA OBCANA	
1 SAMOSPRAVA, MANAZMENT	1,41	
1 REGIONALNY ROZVOJ	0,62	
1 CESTOVNY RUCH	0,07	
1 PREVADZKA, ADMINISTRATIVA	5,36	
1 AUTOBUSOVA DOPRAVA	25,22	
1 CESTY, KOMUNIKACIE	18,93	
1 SPLATKY ZDRAVOTNICKYCH DLHOV	3,75	
1 POLIKLINIKA BANSKA BYSTRICA	0,83	
1 KULTURA	8,07	
1 STREDNE SKOLY	83,41	
1 SOCIALNE SLUZBY	37,33	

Verejné pripomienkovanie udržateľnosti potravinového systému

Úradníci v Bruseli priebežne objavujú stále nové problémy, na ktoré je vždy treba rozsiahať sada nových regulácií, noriem a výborov. Pre jednotlivcov či menšie organizované skupiny je veľmi náročné do tohto procesu akokoľvek zasiahnuť. Pokiaľ nemáte desiatky až stovky tisíc eur na zaplatenie služieb jedného či viacerých z desiatok tisíc profesionálnych lobistov v Bruseli, prakticky jediná možnosť nechať zaznieť svoj hlas je cez proces verejného pripomienkovania, ktorý sprevádza či predchádza väčšinu nových regulácií.

INESS sa v koordinácii s viacerými ďalšími východoeurópskymi ekonomickými think-tankami pravidelne zapája do týchto pripomienkovaní. Naposledy sme komentovali

tému udržateľnosti potravinového systému - Sustainability of the Food System.

Podľa našich komentárov sa slovo „udržateľnosť“ (sustainability) sa v únijskom ponímaní čoraz viac odkláňa od svojho slovníkového významu, teda udržiavanie na určitej úrovni, a získava nové prívlastky, ktoré s významom tohto pojmu nesúvisia, napríklad „prispievajúci ku klimatickým zmenám“, „zdravý“, či „šetrný k životnému prostrediu.“

Pokiaľ chcú orgány EÚ cieľiť na niektorý z týchto pojmov, mali by ho nazvať pravým menom. Udržateľnosť potravinového systému je čisto ekonomická záležitosť. Produkcia jedla sa vo svojej podstate neodlišuje od produkcie iných statkov a rovnako podlieha trhovým mechanizmom. Samotné spo-

jenie „udržateľná spotreba“ (sustainable consumption), ktoré v tejto oblasti často zaznieva, je logicky nezmyselné. (Ne)udržateľná môže byť len produkcia. Udržateľnú produkciu potravín nám dokážu zabezpečiť producenti čo najmenej zaťažení regulačnými a daňovými nákladmi. Udržateľnosť na prvom mieste ohrozuje kroky samotnej EÚ, ako je Spoločná poľnohospodárska politika so systémom dotácií a kvót, povinné podiely energetických plodín v palivách, či nepodložené prísne hygienické normy vedúce k neodobrovoľným stratám potravín.

Úlohou EÚ pri zabezpečení udržateľnosti potravinového systému by malo byť oslobodenie producentov a distribútorov potravín o čo najviac z týchto bremien.

Seminár rakúskej ekonómie IV

INESS tento rok zorganizoval v poradí už štvrtý Seminár rakúskej ekonómie.

V dňoch 19. – 22. septembra sa v Kaštieli Mojmirovce stretla skupina 25 študentov, ktorí mali záujem rozšíriť si svoj prehľad v oblasti rakúskej školy ekonómie. Program, ktorý bol bohatý na témy, bol po každej prednáške doplnený neutíchajúcou diskusiou, ktorá na naše potešenie trvala vďaka poznaniachťivým študentom do neskorých nočných hodín. Každý si prišiel na svoje – šiesti domáci a dvaja zahraniční rečníci spolu so študentmi hľadali odpovede na otázky

týkajúce sa konca krízy, vlastníckych práv, právneho systému, daní, socializmu, duševného vlastníctva, štátneho rozpočtu či prírodných zdrojov.

Juraj Karpíš z INESS zahájil Seminár úvodnou štvrtkovou prednáškou o základných princípoch a tvárach rakúskej školy ekonómie. Pokračoval hneď na druhý deň, kedy ozrejmil pojem inflácia a priblížil príčiny ekonomickej krízy. Podnet na zamyslenie nad (ne)vyčerpatelnosťou nerastných surovín prišiel od Martina Vlachynského z INESS. Značný priestor vo večernej diskusii pohltila téma duševného vlastníctva - patentov a copyrightov, ktorej sa venovala prednáška Dr. Richarda Ďuranu z INESS. S domácimi témami - štátnym rozpočtom a dôchodkovým zabezpečením nás oboznámili Radovan Ďurana z INESS a docent Ján Šebo z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Nesmieme však zabudnúť na našich zahraničných hostí, ktorými boli Prof. Alexander Fink z University of Leipzig v Nemecku a Dr. David Lipka, dekan School of International Relations and Diplomacy na Anglo-American University v Prahe. Zatiaľ čo profesor Fink vzbudil pozornosť prednáškou na tému analytickej anarchie a polycentrického právneho usporiadania, Dr. Lipka rozprúdil živú diskusiu o tom, prečo nebyť komunistom alebo aký je vzťah medzi ekonómiou a ideológiou.

Jednotlivé prednášky sprevádzali krátke diskusie, ktoré sa z prednáškovej miestnosti a času na to vyhradeného presúvali k obedom a voľným chvíľam. Rečníci tiež ochotne odpovedali na otázky a konfrontovali názory účastníkov v diskusnom paneli s názvom: Rakúska teória vs. prax - ako ďalej Slovensko a Európa?

Ďalší úspešný ročník Seminára rakúskej ekonómie by sa neuskutočnil bez láskavej podpory Friedrich Naumann Stiftung a Nadácie Tatra banky, za čo im srdečne ďakujeme. Poďakovanie tiež patrí mediálnym partnerom podujatia - týždenníkom TREND a .týždeň.

Friedrich Naumann
STIFTUNG FÜR DIE FREIHEIT

.týždeň

TREND
Týždenník o ekonomike a podnikaní

Uvedenie elektronickej verzie Ekonómie slobody

INESS dňa 14.10. 2013 v Zámockom pivovare v Bratislave zorganizoval diskusiu pri príležitosti uvedenia elektronickej verzie knihy *Ekonómia slobody*.

Táto kniha je sprievodcom základnými témami rakúskej ekonomickej školy. Popisuje základné myšlienky a ich aplikácie tohto ekonomického smeru, ktorý dávno pred kolapsom komunizmu v Európe popísal problémy socialistického ekonomického plánovania a ktorého dnešní predstavitelia úspešne predpovedali finančnú krízu.

Autorom knihy je Martin Štefunko, ktorý prijal pozvanie INESS a o rakúskej škole ekonomie v širších súvislostiach diskutoval spolu s Jurajom Karpišom z INESS. Diskusiu viedol a moderoval Lukáš Krivošík z týždenníka .týždeň.

Na diskusiu bolo zvedavých asi 70 účastníkov. Boli medzi nimi zástupcovia akademickej i podnikateľskej obce, think tankov, ale aj študenti či napríklad prvý minister financií samostatného Slovenska. O tom, že téma účastníkov zaujala svedčilo aj množstvo otázok z publika a živé diskusie po skončení formálnej časti podujatia.

Knihu sme pripravili v spolupráci s vydavateľstvom Indie Books Publishing a za mimoriadne priaznivú cenu si ju môžete kúpiť napríklad v internetovom kníhkupectve Martinus.sk alebo (čoskoro) v iBookstore.

INESS prednášal Združeniu podnikateľov Slovenska

Juraj Karpiš z INESS prednášal dňa 25.9.2013 v Bratislave na pracovnom obede s Generálnou radou Združenia podnikateľov Slovenska na tému: Ako dlho sú ešte centrálné banky schopné kupovať čas vládam na prijatie potrebných opatrení?

V rámci témy diskutoval spolu s viceguvernérom NBS Jánom Tóthom o možnostiach menovej politiky, spôsoboch fiškálnej konsolidácie, snahe o znižovanie deficitov a štátnych dlhov a dôsledkoch krízy nielen pre verejné financie, ale aj pre slovenskú ekonomiku a konkurencieschopnosť slovenských

a európskych podnikov v globálnej súťaži.

Juraj Karpiš na TAM Academy 2013

Dňa 4.10.2013 bol Juraj Karpiš z INESS hosťom štvrtého ročníka odbornej konferencie Tatra Asset Management Academy 2013 v Trenčíne.

Na konferencii prednášal na tému aktuálneho stavu eurozóny a možných scenárov bud-

úceho vývoja.

Ďalšími prednášajúcimi boli Michal Májek, Martin Ďuriančík, Marek Prokopec, Michal Gálik, P. Timko a Marcel Haniš.

Diskusia o Bitcoine so Zväzom elektrotechnického priemyslu

Juraj Karpiš z INESS diskutoval dňa 26.9.2013 spolu s Jurajom Bednárom a Pavlom Luptákom o problematike Bitcoinu.

Diskusiu organizoval Zväz elektrotechnického priemyslu.

V prednáške priblížili, čo je Bitcoin, na čo sa používa, v čom sú jeho výhody, nevýhody a aká je jeho perspektíva do budúcnosti.

Pro/Anti Market

PRO MARKET

Detroitské laboratórium

Príbeh skrachovaného Detroitu dobre poznáme. Obrázky opustených štvrtí, nárast zločinnosti a postupný úpadok či až rozpad verejných služieb, od pouličného osvetlenia až po služby polície.

Detroit momentálne nie je na čelných pozíciách rebríčky ideálnych miest na život. No ústup štátom poskytovaných služieb zároveň premenil Detroit na veľké laboratórium. Podnikatelia tu rozbiehajú biznis v oblastiach, ktoré po dekády patrili pod doménu vlády.

Dale Brown založil Threat Management Center už v roku 1995. No teraz, keď polícia v Detrote funguje prakticky len v úradných hodinách, jeho biznis zaznamenal veľký úspech a poskytuje bezpečnostné služby viac ako 1000 domácnostiam a 500 podnikom. Nie je klasickou SBS – organizuje dobrovoľníkov, poskytuje komunitné programy, kurzy predchádzania konfliktom a sprevádzanie dôchodcov, či iných zraniteľných osôb. Vďaka slušnej ziskovosti sú schopní poskytovať niektoré služby zdarma. Napriek svojej účtyhodnej telesnej schránke Dale Brown nepreferuje policajné metódy založené na násilnej kontrole agresie, ale stavil na prevenciu a psychológiu. Do svojich radov neprijíma osoby so sklom k násiliu a údajne najmä vďaka tomu sú pri riešení denných konfliktov mimoriadne úspešní.

Andy Diderosi mal 25 rokov, keď mesto v roku 2012 oznámilo ukončenie projektu električkovej trate. Naštvalo ho to a rozhodol sa založiť vlastnú Detroit Bus Company. Najskôr začal s autobusom jazdiť len večerné trasy do klubov a barov. Postupne však pridáva nové a časom chce napojiť upadnuté centrum s 15-miliónovým predmestím. Vďaka podpore Skillman Foundation poskytujú bezplatný rozvoz detí na mimoškolské aktivity. Autobusy sú pomaľované, hrá v nich hudba, je k dispozícii wi-fi a nie je problém otvoriť si v nich pivo. Jazdia na rastlinný olej z miestnych reštaurácií.

Verejné autobusy fungovali vďaka dotáciám, ktoré pokrývali 80% zdrojov. Detroit Bus Company teda musí byť 5x efektívnejší. Andy chce tento cieľ dosiahnuť vďaka zavedeniu úplne nového systému. Autobusy nejazdia v daných časoch po daných linkách, ale pasažieri pomocou mobilných aplikácií nahlasujú svoju polohu a cieľ cesty. Autobusy priebežne optimalizujú svoju trasu tak, aby čo najmenej jazdili s poloprázdnyimi vozidlami. Cena celodenného lístka je momentálne 5 dolárov (v Bratislave 6,12 dolára).

Podobné iniciatívy nie sú prekvapivé. Polícia, masová preprava, sirotince, zdravotné poisťenie alebo hoci aj pobrežné majáky vznikali ako súkromné a komunitné ziskové či neziskové projekty. V priebehu 20. storočia bola väčšina vytlačená vládou určenými poskytovateľmi, no akonáhle títo upadnú, ľudská podnikavosť sa opäť aktivuje aj v takýchto oblastiach.

ANTI MARKET

Trhu nerozkážeš

Venezuelská armáda obsadila papierne Manufacturas de Papel CA, ktoré dodávajú až 40 % toaletného papiera vo Venezuele. Armáda má „dohliadať na produkciu“, pretože na venezuelskom trhu je výrazný nedostatok toaletného papiera. Stalo sa tak na popud úradu na reguláciu cien Sundecop.

Vláda v posledných rokoch takto prevzala kontrolu už zhruba nad 1000 podnikmi. V krajine sa šíri nedostatok základných komodít, od práškového mlieka cez fritovací olej. Reakciou je obsadzovanie stále viac tovární a najnovšie aj ustanovenie špeciálnej komisie, ktorá má zabrániť hromadeniu produktov.

Táto situácia je dôverne známa aj všetkým našim občanom, ktorí žili pred rokom 1989, prípadne tým, ktorí pozorne počúvali rodičov. Nedostatok niektorých základných tovarov a následné skupovanie čohokoľvek aktuálne dostupného do zásoby či na barter (čierny trh) zúfalými občanmi sú najvýraznejšími prejavmi centrálného riadenia hospodárstva a cenových regulácií.

Slová „Poručíme vetru dešti“ z budovateľskej piesne chceli vládovia zľava aj zprava neraz aplikovať aj na trh, ale tomu sa rozkázať nedá. Trh nie je abstraktná bytosť, ale len slovným vyjadrením množiny všetkých jeho účastníkov, teda všetkých ľudí s výnimkou pustovníkov žijúcich osamote na ostrovoch. Naše potreby statkov sa nedajú vyrátať ani odhadnúť, pretože nie sú dopredu dané, ale vznikajú a zanikajú priebežne. Tieto potreby komunikujeme cenou. Spotrebiteľ tým, koľko je ochotný zaplatiť, výrobca tým, koľko je ochotný prijať. Ak začne z trhu miznúť toaletný papier, stane sa vzácnosťou a spotrebiteľia sú ochotní zaplatiť vyššiu cenu. To priláka nových výrobcov, ktorí tam presmerujú zdroje z menej dopytovanej výroby a cena toaletného papiera poklesne s tým, ako narastie jeho ponuka. Narušením tohto mechanizmu zavedením pevných cien, či priamo centrálnym určením množstva toaletného papiera zákonite musí vzniknúť nedostatok, alebo naopak prebytok (avšak vyvážený nedostatkom zase v inej oblasti).

MARTIN ŠTEFANKO: EKONÓMIA SLOBODY

E-kniha popisuje základné myšlienky rakúskej školy ekonómie a ich aplikácie. Rakúska škola dávno pred kolapsom komunizmu popisala problémy socialistického ekonomického plánovania a jej dnešní predstavitelia úspešne predpovedali finančnú krízu.

Táto e-kniha vydaná INESS je dostupná v internetovom kníhkupectve Martinus za 2,80 Eur.

JURAJ KARPIŠ: EKONOMICKÝ VÝZNAM ZLATA AKO KOMODITY S MONETÁRNYM DOPYTOM

Prečo rástla cena zlata posledné desaťročie? Možno považovať zlato za peniaze? Je zlato v bubline?

Odpovede aj na tieto otázky hľadáme v publikácii Ekonomický význam zlata ako komodity s monetárnym dopytom, ktorú si v INESS môžete zakúpiť za 3,99 eur.

PHILIPP BAGUS: TRAGÉDIA EURA

Slovenské vydanie: (c) TRIM Broker a INESS

Rok 2011, 160 strán

Knihu si môžete za cenu 9,50 Eur zakúpiť v INESS alebo v obchode vo vašom meste.